

Bölüm 6

Hakkın Kazanılması, Kaybedilmesi, Kullanılması ve Korunması

öğrenme çıktıları

Hakkın Kazanılması

- 1 Hakkın kazanılmasını açıklayabilme
- 2 Hakkın kazanılmasında iyiniyet kavramını açıklayabilme

Hakkın Kaybedilmesi

- 3 Hakkın kaybedilmesini açıklayabilme ve hakkın kaybedilmesinin sebeplerini saptayabilme

Hakkın Kullanılması

- 4 Hakkın kullanılmasını ve dürüstlük kuralını ifade edebilme

Hakkın Korunması

- 5 Hakkın korunmasının yollarını özetleyebilme

Anahtar Sözcükler: • Hukuki Olay • Hukuki Fiil • Hukuki İşlem • İyi Niyet • Dürüstlük Kuralı • Kötü Niyet • İspat Yükü • Çekişme • İfa • Eda Davası • Tespit Davası • İstihkak Davası • İnkâr • İkrar • İtiraz • Karine • Meşru Müdafaa

GİRİŞ

“Hakkın Kazanılması, Kaybedilmesi, Kullanılması ve Korunması ” başlıklı 6. bölümümüzde “Hakkın Kazanılması”, “Hakkın Kaybedilmesi”, “Hakkın Kullanılması”, “Hakkın Korunması” temel başlıkları altında ele alınacak temel kavramlar; hukuki olay, hukuki fiil, hukuki işlem, iyi niyet, dürüstlük kuralı, kötü niyet, ifa, çekişme, ispat yükü, eda davası, tespit davası, istihkak davası, inkâr, ikrar, haklı savunma, karine ve itirazdır. Bu ünitemiz ile amaçlanan, öğrencilerimizin hakkın kazanılmasını açıklayabilmeleri, hakkın kaybedilmesinin sebeplerini belirleyebilmeleri, hakkın kullanılmasını ve dürüstlük kuralını açıklayabilmeleri, hakkın korunmasının yollarını özetleyebilmeleridir.

Bir hakkın bir kişiye bağlanmasına hakkın kazanılması adı verilir. Bu durumda kişi ile hak arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Bir hakkın kazanılmasına, başka bir ifade ile hakkın doğumuna yol açan olgular üç tanedir. Bunlar; hukuki olay, hukuki fiil ve hukuki işlemdir. “Hukuki olay”, hukuk düzeninin kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı olaylardır. Hukuki olaylar iki grupta toplanır. Bunlar, geniş anlamda hukuki olay ve dar anlamda hukuki olaydır. Geniş anlamda hukuki olay, kanun koyucunun kişi iradesi sonucu olup olmadığına bakmaksızın hüküm ve sonuç bağladığı olayları ifade eder. Dar anlamda hukuki olay ise kişi iradesi sonucu olan ve hukuk düzeni tarafından kendisine hukuki sonuç bağlanan olaylardır ki, bunlara “hukuki fiil” denir. “Hakkın kullanılması” ise, kişinin hukuk düzenince korunan menfaatleri (hakları) çerçevesinde, kendisine tanınan yetkilerinden faydalanmak üzere hareket geçmesidir. Kişilerin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken hangi kurallara göre hareket edeceklerini gösteren, başka deyişle hakların kapsamını ve içeriğini düzenleyen kurallar “davranış kuralları” olarak nitelendirilir. Türk Medeni Kanunu “Hukuki ilişkilerin kapsamı” kenar başlığını taşıyan 2. maddesinde genel bir düzenleme ile davranış kurallarına (objektif iyi niyet kurallarına) yer vermektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesi “Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.” demektedir.

HAKKIN KAZANILMASI

Hakkın Kazanılmasına Yol Açan Sebepler

Bir hakkın bir kişiye bağlanmasına hakkın kazanılması adı verilir. Bu durumda kişi ile hak arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Hak, hukuk düzeninin kişilere tanıdığı yetkiler veya kişilerin hukuk düzeni tarafından korunmakta olan menfaatleri olarak ifade edildiğine göre, her hakkın bir sahibi var demektir. Sahipsiz bir haktan söz edilemez. Ancak bir hakkın herhangi bir kişiye bağlanması ve o kişinin hak sahibi haline gelmesi de kendiliğinden olmaz. Birtakım olgular bu sonucun doğmasına yol açarlar. Bir hakkın kazanılmasına, başka bir ifade ile hakkın doğumuna yol açan olgular üç tanedir. Bunlar; *hukuki olay*, *hukuki fiil* ve *hukuki işlem*dir.

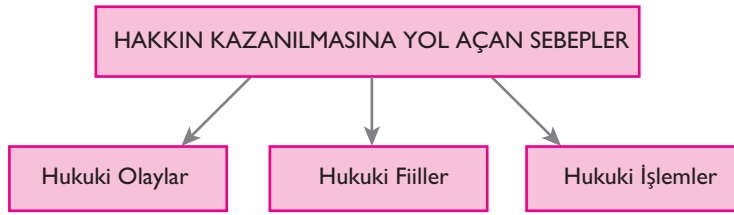
Hukuki olay, hukuk düzeninin kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı olaylardır. Gerçekten, kanun koyucu dış dünyada meydana gelen olayların bir kısmına hüküm ve sonuç bağlamıştır (örneğin, doğum ve ölüm). Hukuki olaylar iki grupta toplanır. Bunlar, *geniş anlamda hukuki olay* ve *dar anlamda hukuki olay*dır.

✓ Bir hakkın bir kişiye bağlanmasına hakkın kazanılması adı verilir. Bir hakkın kazanılmasına (doğumuna) yol açan olgular üç tanedir: Hukuki olay, hukuki fiil ve hukuki işlem.

Geniş anlamda hukuki olay, kanun koyucunun kişi iradesi sonucu olup olmadığına bakmaksızın hüküm ve sonuç bağladığı olayları ifade eder [örneğin; kişiliğin, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlaması ve ölümle sona ermesi (TMK m.28); mirasın, mirasbırakanın ölümüyle açılması (TMK m. 575)].

Dar anlamda hukuki olay ise kişi iradesi sonucu olan ve hukuk düzeni tarafından kendisine hukuki sonuç bağlanan olaylardır ki, bunlara **hukuki fiil** denir.

✓ Hukuk düzeninin kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı olaylara **hukuki olay** denir.

Şekil 6.1 Hakkın Kazanılmasına Yol Açan Sebepler

Hukuki fiil, hukukun kendisine hukuki sonuç bağladığı insan iradesini (insan davranışlarını) ifade eder. Diğer bir ifade ile hukuki olaylar içinden, sadece insanların davranışlarının ürünü olanlar, hukuki fiilleri meydana getirir. Hukuk düzeni insan davranışlarının hepsine olmasa da bir kısmına hukuki sonuçlar bağlamaktadır. Hukuki fiilde, kişinin o hukuki sonucu isteyip istemediği önem taşımaz. Kişi fiiline (davranışına), böyle bir hukuki sonucun bağlanmasını istememiş olsa da hukuk düzeni kişinin iradi fiiline belli bir hukuki sonuç bağlayabilmektedir. Örneğin TMK m.19'un "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz" diyen hükmü karşısında, bir gerçek kişinin yerleşmek niyetiyle bir şehirde sürekli oturmaya başlaması halinde, o şehir o kişinin istese de istemese de yerleşim yeri sayılacaktır.

✓ Hukukun kendisine hukuki sonuç bağladığı insan iradesi, **hukuki fiil** olarak adlandırılır.

Hukuki fiiller, *hukuka uygun fiiller* (hukuk düzeninin onayladığı fiiller) ve *hukuka aykırı fiiller* (hukuk düzeninin uygun bulmadığı fiiller) olmak üzere ikiye ayrılır.

Hukuka uygun fiiller: Hukuka uygun fiiller, hukuk düzeninin uygun gördüğü, onayladığı ve kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı davranışları ifade eder. Hukuka uygun fiiller, *irade veya iş ve emek açıklamaları*, *bilgi veya haber verme (tasavvur) açıklamaları* ve *duygu açıklamaları* olmak üzere üç gruptur.

İrade veya iş ve emek açıklamaları, hukuki işlem, hukuki işlem benzeri fiiller ve maddi fiiller olmak üzere üçe ayrılır:

Hukuki işlem, bir veya birden fazla kişinin hukuki bir sonuca yöneltilmiş irade açıklamasıdır. Diğer ifade ile hukukun, kişinin davranışına,

onun iradesine uygun sonucu bağlaması halinde hukuki işlem ortaya çıkar [örneğin, satış sözleşmesi, bağışlama sözleşmesi birer hukuki işlem (TBK m.207)]. Her hukuki işlemde, *irade açıklaması* ve *hukuki sonuç* olmak üzere iki unsur bulunmaktadır. Hukuki işlemin çekirdeğini teşkil eden irade açıklamasında, bir hakkın veya bir hukuki ilişkinin kurulması, değiştirilmesi veya sona erdirilmesi istenir. Hukuki işlemler, irade açıklamasında bulunan tarafın sayısına göre iki veya çok taraflı hukuki işlemler (örneğin, bir satış sözleşmesi, bir bağışlama sözleşmesi iki taraflı iken on ortaklı bir limited şirket sözleşmesi çok taraflıdır; yine çok taraflı irade açıklaması gereken haller arasında "kararlar" da yer alır) olabileceği gibi tek taraflı hukuki işlemler de olabilir. İki ya da daha fazla tarafın iradesinin arandığı sözleşmeler ile çok tarafın irade açıklamasıyla oluşan kararlardan farklı olarak tek bir irade açıklaması ile hukuki sonuç yaratan tek taraflı hukuki işlemlerin bir kısmının bir muhatabı bulunmamaktadır (örneğin, vasiyetname yapılması, TMK m.531; taşınır malın terki; evlilik dışı doğan çocuğun tanınması). Bir kısım tek taraflı hukuki işlemler ise belli bir muhataba yöneltilmektedir (örneğin, bir sözleşmeden dönülmesi, bir vekilin azledilmesi, önalım, alım, geriatım haklarının kullanılması).

✓ Hukuki işlemlerde, irade açıklaması ve hukuki sonuç olmak üzere iki unsur bulunur.

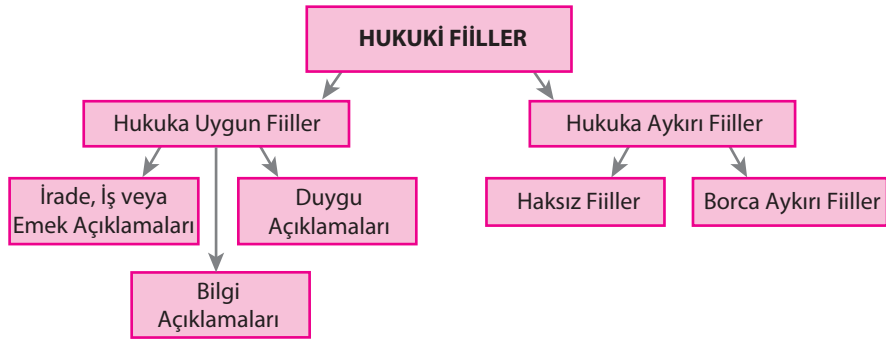
İradenin açıklanmasıyla istenen bir hakkın veya hukuki işlemin kurulmasının, değiştirilmesinin veya sona erdirilmesinin bir hukuki sonuç olarak ortaya çıkması mümkündür. Hukuki sonuç, kişinin isteği sonucu ortaya çıkar. Bu nedenle istenen bir hukuki sonucun doğması için insan iradesinin bu hukuki sonucun doğmasına yönelik olarak açıklanması gerekir. Sözleşme ilişkilerinde hukuki sonuca yönelmiş bu tür iradeye taraf iradesi denilmektedir.

Açık veya örtülü (zımnî) olabilen irade açıklamaları, karşı tarafa ulaşması gereken irade açıklamaları ve karşı tarafa ulaşması gerekli olmayan irade açıklamaları olarak ikiye ayrılırlar. İlkinde, irade açıklamasının hukuki sonuç doğurabilmesi için mutlaka karşı tarafa yöneltilmiş olması gerekirken (örneğin, sözleşmelerde); diğerinde ise hukuki sonucun doğması için irade açıklamasının karşı tarafa yöneltilmesi gerekli değildir. Bu tür irade açıklamalarının üçüncü kişiler tarafından tanınabilecek şekilde yapılmış olması yeterli olacaktır (örneğin, vasiyetname yapılmasında).

Hukuki işlem benzeri fiillerde de hukuki işlemler gibi bir irade açıklamasına ihtiyaç vardır. Böyle bir durumda irade açıklaması sadece pratik sonuca yönelik olup, hukuki sonuç bu irade açıklamasından bağımsız olarak meydana gelir (örneğin, muaccel bir borcun borçlusunun alacaklının ihtarıyla temerrüde düşeceğini düzenleyen TBK m.117 hükmündeki ihtar hukuki işlem benzeri bir fiildir. İhtarın amacı borçlunun borcunu ödemesine yöneliktir. Ancak borçlunun temerrüde düşmesi şeklinde bir hukuki sonuç kendiliğinden ortaya çıkmaktadır). Bu tür fiillerde de hukuki işlemlere ilişkin esaslar uygulanır.

✓ İrade veya iş ve emek açıklamaları; hukuki işlem, hukuki işlem benzeri fiiller ve maddi fiiller olmak üzere üçe ayrılır.

✓ Hukuki işlem benzeri fiillerde, irade açıklaması sadece sonuca yöneliktir, hukuki sonuç bu irade açıklamasından bağımsız olarak meydana gelir.

Şekil 6.2 Hukuki Fiiller

Maddi fiiller, bir irade açıklamasına yönelik olmayan fiillerdir. Bu tür fiillerde bir açıklama bulunmamaktadır. Kişinin dış alemde bir değişiklik meydana getirmiş olan iradesinin bir hukuki sonuca yönelmiş olması da gerekli değildir. Burada kanundan dolayı hukuki sonuç ortaya çıkmaktadır [örneğin, TMK m.772/3 hükmü gereğince (maddi bir fiil olarak) define bulmuş bir kişi kanundan dolayı değerinin yarısını aşmamak üzere uygun bir ödül isteyebilecektir].

✓ **Maddi fiiller**, bir irade açıklamasına yönelik olmayan fiillerdir. Maddi fiil söz konusu olduğunda, kanundan dolayı hukuki sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bilgi veya haber verme (tasavvur) açıklamaları ile meydana gelmiş bir olay ilgili kişi ya da kişilere bildirilir. Bu tür bildirimlerden de hukuki sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (örneğin, bir kişinin bir başka kişiyi vekil tayin etmesi).

Duygu açıklamalarına kanun koyucu istisnaen bir hukuki sonuç bağlayabilmektedir (örneğin TMK m.578'deki mirastan yoksunluk nedenlerinden birinin varlığı nedeniyle mirasçı olamayacak bir kişiyi, miras bırakan affederse o kişi mirastan mahrum edilemez).

Hukuka aykırı fiiller: Hukuk düzenini ihlâl eden hukuka aykırı davranışlar karşısında kanun koyucu sessiz kalmamış bu davranışlara da hüküm ve sonuçlar bağlamıştır. Kişinin hukuk düzenince onaylanmayan davranışı, borcun yerine getirilmesini engelliyorsa *sözleşmeye aykırılık*, objektif bir hukuk kuralını ihlâl ediyorsa *kanuna aykırılık* ortaya çıkar. Hukuk düzeninin uygun görmediği hukuka aykırı fiiller, herkese

veya sadece belirli kişilere genel veya özel nitelikte ödevler yükleyen bir hukuk kuralının (hukuk normunun) ihlâl edilmesiyle ortaya çıkar. Hukuki sonuç, o davranıştan failin sorumlu olmasıdır. Hukuka aykırı fiiller, *haksız fiiller* ve *borca aykırı fiiller* (*borca aykırılık*) olmak üzere ikiye ayrılır. Haksız fiillerde taraflar arasında önceden mevcut bir hukuki ilişkiye aykırılık söz konusu olmaz. Hatta taraflar arasında bir hukuki ilişki de mevcut değildir (örneğin, bir kişinin bir başka kişiyi yaralaması; bir kişinin arabasıyla bir başka araca çarpması, göstericilerin bir mağazanın vitrinine ve içindekilere zarar vermesi). Taraflar arasında daha önceden mevcut bir hukuki ilişkiye aykırı bir davranışta bulunuluyorsa borca aykırılık söz konusu olur (örneğin, bir borçlunun bir sözleşmeden doğan borcunu alacaklısına zamanında ifa etmemesi).

Hakların doğumu ve kaybı hukuki olaylar, hukuki fiiller ve hukuki işlemler vasıtasıyla olmaktadır. Haklar, özellikle de malvarlığı hakları *aslen kazanma* ve *devren kazanma* olmak üzere iki şekilde kazanılır.

- ✓ Kişinin hukuk düzenince onaylanmayan davranışı, objektif bir hukuk kuralını ihlâl ediyorsa kanuna aykırılık, borcun yerine getirilmesini engelliyorsa akde aykırılık, ortaya çıkar.
- ✓ Hukuka aykırı fiiller, haksız fiiller ve borca aykırı fiiller (borca aykırılık) olmak üzere ikiye ayrılır.

Hakkın Aslen Kazanılması

Kişinin o âna kadar kimsenin malı olmayan bir şey üzerinde kendi fiili ile kendi lehine bir hak kurmasına, hiçbir aracı olmadan şey üzerinde ilk defa hak kurmasına, kazanmasına (iktisap etmesine) “hakkın aslen kazanılması (asli / asıl yoldan iktisabı)” denir. Diğer bir ifade ile o zamana kadar hiç kimseye ait olmayan ve aslında daha önceden mevcut olmayan bir hakkı, kişi kendi fiiliyle elde etmekte, onun ilk sahibi olmaktadır. O hak ilk defa o hak süjesinin şahsında ortaya çıkmaktadır. Bir hakkın aslen kazanılmasında, o hakka daha önce bir başka kişinin sahip olup daha sonra terketmiş olması bir önem taşımamaktadır. Aslen kazanma hukuki olay, hukuki fiil ya da kanundan kaynaklanır.

- ✓ Hukuki olay, hukuki fiil ya da kanundan kaynaklanan aslen kazanmada kişi, o zamana kadar hiç kimseye ait olmayan ve aslında daha önceden mevcut olmayan bir hakkı, kendi fiiliyle elde ederek o hakkın ilk sahibi olmaktadır.

Hakların aslen kazanılması, maddi mallar (eşya) üzerinde olabileceği gibi, maddi olmayan mallar veya kişiler üzerindeki haklara ilişkin de olabilir. Bir yazarın yayımlanmış kitabı üzerindeki telif hakkı, yeni bir buluşa ilişkin patent hakkı yahut anne ve babanın yeni doğmuş çocukları üzerindeki velayet hakkı da bir başkasından devralınmamakta, aslen kazanılmaktadır.

- ✓ Maddi mallar (eşya), maddi olmayan mallar veya kişiler üzerindeki haklar aslen kazanılabilir.

Başkasına ait bir eşyayı zamanaşımı ile kazanma da aslen kazanmadır. Burada zamanaşımı ile kazanılan mülkiyet önceki malikin sona eren mülkiyet hakkından bağımsız yeni bir mülkiyettir. Kanunda öngörülen koşullarla belli bir sürenin geçmesi sonucunda kazandırıcı zamanaşımı ile bir kişinin bir taşınmaz ya da taşınır üzerindeki mülkiyet hakkını kazanması da bir aslen kazanmadır (TMK m. 712, 713, 777).

- ✓ Sahipsiz bir taşınmaz üzerinde aslen mülkiyet hakkının kazanılmasını sağlayan “işgal”, Sahipsiz taşınırlar üzerinde bu yolla mülkiyet hakkının kazanılmasına imkan veren “ihraz”, başkasına ait bir şeyi işleme, malların karışması ya da birleşmesi, başkasına ait bir eşyayı zamanaşımı ile kazanma, hakların aslen kazanılmasının yollarıdır.

TMK’nın 707. maddesinde düzenlenen, sahipsiz bir taşınmaz üzerinde aslen mülkiyet hakkının kazanılmasını sağlayan “işgâl” ve TMK’nın 767. maddesinde düzenlenen, sahipsiz taşınırlar üzerinde bu yolla mülkiyet hakkının kazanılmasına imkan veren “ihraz” hükmü de hukuki fiille aslen kazanmanın örneklerindendir.

Bir kişi bir malın mülkiyetini başkasına ait bir şeyi işleme (TMK m.775), malların karışması yahut birleşmesi (TMK m.776) ile de kazanabilir. Böyle bir durumda mülkiyet hakkı doğrudan doğruya kanundan (ipso jure) doğmaktadır.

Uygulamada hakların aslen kazanılması istisnai olup genellikle haklar devren kazanılmaktadır.

Hakkın Devren Kazanılması

Bir kişinin bir hakkı o zamana kadar sahibi olan kişiden elde etmesi hakkın devir yoluyla / devren kazanılmasıdır (fer'en iktisap). Bir kişi haiz (sahip) olduğu bir hakkı, diğer bir kimseye devir (temlik) eder, ona geçirirse, örneğin; mâlik bulunduğu evini yani taşınmaz malını satarak, onun üzerindeki mülkiyet hakkını bir başka kişiye devrederse, alıcı taşınmazı (taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkını) satıcıdan (satıcı vasıtasıyla) “devren kazanmış” olmaktadır. Diğer bir ifade ile, devren kazanmada bir hak eski sahibinden yeni bir hak sahibinin malvarlığına geçmekte, bir kişi hakkı kaybederken diğeri devren kazanmaktadır. Bir kişinin bir kitabını bir başkasına satması ya da hediye etmesi (bağışlaması) halinde kitap karşı tarafa teslim edildiği anda kitap üzerindeki mülkiyet hakkı satım sözleşmesinde alıcı, bağışlama sözleşmesinde de bağışlanan tarafından devralınmış olmakta; satıcı ya da bağışlayan o anda kitap üzerindeki mülkiyet hakkını kaybetmektedir.

✓ **Devren kazanma**, bir kişinin bir hakkı o zamana kadar sahibi olan kişiden elde etmesidir. Devren kazanmada bir hak eski sahibinden yeni bir hak sahibinin malvarlığına geçmekte, bir kişi hakkı kaybederken diğeri devren kazanmaktadır.

Hakların devren kazanılması, genellikle bir hukuki işlemle bir başka kişiye geçirilmesi veya miras yoluyla olur. Bir hakkın devir yoluyla kazanılmasında hakkın hangi anda devredilmiş (karşı tarafça kazanılmış) sayılacağı önem taşımaktadır. Hukuk düzeni, hakların devir yoluyla kazanılmasında, hakkın kazanılması açısından devir (kazanma) anını hakkın konusu olan şeyin niteliğine göre belirlemektedir. Malvarlığı haklarının büyük bölümü devren kazanılabilirler. Ancak şahsa bağlı haklar (örneğin, intifa hakkı malvarlığı hakkı olsa da kullanılması şahsa bağlı olduğu için başkasına devredilemeyeceğinden) buna istisna teşkil ederler. Taşınmazlar üzerindeki haklar kural olarak tapu siciline tescil anında kazanılır. Taşınırlarda ise, aynı hakların kazanılması, teslim (eşyanın zilyetliğinin karşı tarafa devri) ânında söz konusu olur. Miras hakları ise, mirasbırakanın ölümü anında mirasçı-

larına geçmiş, diğer bir ifade ile onlar tarafından kazanılmış olur.

✓ Hakların devren kazanılması, genellikle bir hukuki işlemle bir başka kişiye geçirilmesi veya miras yoluyla olur.

Hakların devren kazanılmasında, aslen kazanmanın aksine aracı bir kişinin varlığı gerektiği için, öğretilde devren kazanmanın, “halefiyet yolu ile hakların kazanılması” üst başlığı altında da incelenebileceği ifade edilmektedir. Zira, devren hak kazanılmasında bir taraf hakkı kazanırken, diğer taraf hakkını kaybetmektedir. Bu nedenle devir yoluyla hakkı kazanana “halef (ardıl/artgelen)” denilmektedir. Bu yaklaşım açısından devren kazanma, “külli halefiyet” ya da “cüz’i halefiyet” sonucunda ortaya çıkmaktadır. Hak, bütün alacak (aktif) ve borçları (pasif) ile devrediliyorsa, “külli halefiyet” söz konusu olur [Mirasın intikalinde TMK m.599/2 hükmü gereği, mirasçılar, mirasbırakanın aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanmakta ve mirasbırakanın borçlarından da kişisel olarak sorumlu olmaktadır; “külli halefiyet”, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre, ticaret şirketlerinin birleşmelerinde de söz konusu olur ve birleşen şirketlerin tüm malvarlığı birleşme gerçekleşince bir bütün, bir küll halinde birleşme sonucu yeni kurulan veya devralan şirkete başka bir devir işlemine gerek olmaksızın geçmiş olur]. Buna karşın taşınırlarda “teslim”, taşınmazlarda “tescil” ve alacaklarda “temlik” işlemiyle haklar geçiriliyorsa, “hakkın devren kazanılması” veya ipotek kuruluşunda olduğu gibi “hakkın tesisen kazanılması” söz konusu olur. Bu iki alt ayırım, “cüz’i halefiyet” yoluyla devre işaret eder.

✓ Devren kazanmada, hakkı kazanana “**halef** (ardıl/artgelen)” denilmektedir. Hak, bütün alacak (aktif) ve borçları (pasif) ile devrediliyorsa, “**külli halefiyet**” söz konusu olur (örneğin, mirasın intikalinde, mirasçının mirasbırakanın haklarına sahip ve borçlarından sorumlu olması). Sadece bir kısım haklar bir kimseden başka bir kimseye devir yoluyla geçiriliyorsa “**cüz’i halefiyet**” söz konusudur (örneğin, taşınırlarda “teslim”, taşınmazlarda “tescil” ve alacaklarda “temlik” işlemiyle hakların başkasına geçmesi).

Hakların Kazanılmasında İyiniyet

Bir hakkın kazanılabilmesi için, kanunen aranan şartların var olması veya kazanmaya engel bir durumun bulunmaması gerekir. Gerekli şartlardan biri mevcut değil veya hakkın geçişini engelleyen bir sebebin varlığı söz konusuysa o hakkın geçerli bir şekilde kazanılması mümkün olmaz. Bir eşya üzerindeki hakkın devren kazanılabilmesi için, bu eşyayı devreden kişinin onun üzerinde (mâliki olarak) *tasarruf yetkisine* sahip olması gerekir. Aksi takdirde, bu hakkın ondan kazanılması söz konusu olmaz. Oysa iyiniyet kurumu bu tür durumlarda hakların geçerli şekilde kazanılması yönünde hizmet etmektedir. İyiniyet, sadece malvarlığı haklarında değil, kişilik haklarının (örneğin; aile hukuku ile ilgili bir kısım hakların) doğması, kazanılması, hüküm ve sonuçlarını meydana getirmesinde de önemli rol oynar. Ancak iyiniyetin en çok rol oynadığı alan, özellikle hakların devren kazanılmasındadır.

İyiniyet Kavramı

İyiniyet kavramı, bir hak kazanılırken hakkın kazanılmasına engel olan bir sebebin mevcudiyeti veya o hakkı kazanma için gerekli olan bir unsurun yokluğu hakkında gerekli özeni göstermesine rağmen kişide var olan, makul görülebilen bir yanlış bilgi ya da bilgisizliği ifade eder. TMK m.3'te yer alan "*Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır*" şeklindeki hüküm, hakların doğumuna, hüküm ve sonuçlarına uygulanacak ana ilke olan iyiniyet kuralını düzenlemektedir. Esasen iyiniyet kavramı, bir olayı bilmek veya bilmemek şeklindeki subjektif bir esasa dayanır. İyiniyet, esas itibarıyla bir kişideki dürüstlüğü, kişisel ahlâkı göstermektedir. TMK m.3, kişilerin bir hakkı kazanırken dürüst ve namuslu bir şekilde hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır. Bir kişinin yaptığı tüm araştırmalara rağmen bir hakkı kazanmak için zorunlu olan koşulların var olup olmadığını anlaması, her zaman kolay olmayabilir. Hakkı kazanacak kişi, hakkın kazanılması için gerekli koşulların olayda bulunduğu hususunda yanlış veya hatalı bir bilgiye sahip olması nedeniyle araştırmalarına rağmen, hakkı kazanmasına engel olacak bir sebebin mevcut varlığını tespit etmemiş olabilir. Örneğin; beyaz eşya satan bir mağazadan bir televizyon satın almış olan bir kişinin satın aldığı televizyonun satıcının dükkanına tamir için bırakılmış olduğunu bilmemesi hâlinde sub-

jektif iyiniyetten bahsedilebilecektir. Zira, o kişinin televizyonun başkasına ait olduğunu bilmemesi hayatın olağan akışına uygundur. Esasen böyle bir mağazada müşteri satın alınan malların satıcıya ait olduğunu düşünecektir. Buradaki değerlendirme tamamen alıcının psikolojik hâline bağlıdır. O nedenle de bu kapsamda iyiniyete "subjektif iyiniyet" (subjektif hüsnüniyet) de denilmektedir. Bir hakkın doğumuna veya kazanılmasına engel olan fiili veya hukuki bir unsur makul bir özür kabul edilecek bir nedene dayanarak bilmeyen veya bilmesi mümkün olmayan kişi iyiniyetli sayılırken, bu tür bir engeli bilen veya bilmesi gereken kişi "kötüniyetli (suiniyetli)" olacaktır.

✓ İyiniyet kavramı, bir hak kazanılırken hakkın kazanılmasına engel olan bir sebebin mevcudiyeti veya o hakkı kazanma için gerekli olan bir unsurun yokluğu hakkında gerekli özeni göstermesine rağmen kişide varolan, makul görülebilen bir yanlış bilgi ya da bilgisizliği ifade eder.

TMK m.3'te yer alan "*Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır*" şeklindeki hüküm, içi boş bir genel hüküm niteliği taşır. Bu hüküm ile herkesin iyiniyetli olduğu farz ve kabul edilmiştir. Bu şekilde de iyiniyet bir *karine* niteliği kazanmıştır. Karine, mevcut ve bilinen olgulardan bilinmeyen bir olgunun varlığı sonucunu çıkarmak olduğundan, iddiasını bir karineye dayandıran kişiye önemli bir imkân sağlamaktadır. İddiasını karineye dayandıran kişi, bu karine dolayısıyla iddiasını ispat yükünden kurtulmakta, ispat yükünü karşı tarafa geçirmektedir.

İyiniyete ilişkin bu madde, kanunda iyiniyete ilişkin bir hüküm mevcutsa bir sonuç doğurur. Kişinin bir olayda bilgisiz olması, ancak bu hususu düzenleyen özel bir hüküm mevcut olursa bir anlam ifade eder. Dolayısıyla, iyiniyet sadece kanunun iyiniyeti düzenlediği durumlarda ortaya çıkmaktadır.

✓ **Karine**, mevcut ve bilinen olgulardan, bilinmeyen bir olgunun varlığı sonucunu çıkarmaktır. İddiasını karineye dayandıran kişi, bu karine dolayısıyla iddiasını ispat yükünden kurtulmakta, ispat yükü karşı tarafa geçmektedir.

Bir kişinin iyiniyetli olduğunu ileri sürmesi onun mutlaka iyiniyetli olduğu anlamına da gelmeyecektir. Kanunda iyiniyete ilişkin yer alan düzenlemeler, sadece iyiniyetin varlığına ilişkin *kanuni karine* teşkil ederler. İyiniyetli kişi iyiniyetin varlığını ispat etmek zorunda değildir. Ancak karşı taraf, iyiniyetli olduğunu ileri süren kişinin bu iddiasının aksini ispat edebilir. Diğer ifade ile, iyiniyet karinesi nedeniyle iyiniyetli olduğunu ispat etme yükünden kurtulmuş kişinin karşısında diğer taraf onun iyiniyetli olmadığını ispat etmek zorundadır. TMK. m.3 ikinci fıkrasında yer alan, “Ancak, durumun gereklerine göre, kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz” şeklindeki hüküm çerçevesinde karşı taraf, bir hakkı kazanmakta olan kişinin iyiniyetli olmadığını, onun kendisinden beklenen özeni göstermemiş olduğunu ispat etmek suretiyle ortaya koyacaktır.

dikkat

İyiniyet, sadece malvarlığı haklarında değil, kişilik haklarının (örneğin; aile hukuku ile ilgili bir kısım hakların) doğması, kazanılması, hüküm ve sonuçlarını meydana getirmesinde de önemli rol oynar. İyiniyet en çok hakların devren kazanılmasında rol oynar.

İyiniyetin Unsurları

İyiniyetten söz edebilmek için belirli özellikleri bulunan bir bilgisizliğin varlığı gereklidir. TMK. m.3 ikinci fıkrasında yer alan, “Ancak, durumun gereklerine göre, kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz” şeklindeki hüküm, bilgisizliğin niteliğinin belirlenmesi için iyiniyetin bazı unsurlarının mevcut olduğu ve bunların araştırılması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

İyiniyetin unsurları üçe ayrılarak incelenebilir:

1. Kişi hatalı (yanlış) bir bilgiye sahip veya bilgisiz olmalıdır.
2. Bu hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik kendi kusurundan ortaya çıkmış olmamalıdır. Başka bir ifade ile, mazur görülebilir bir hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik bulunmalı; gereken özenin gösterilmesi ihmal edilmiş olmamalıdır.

3. Bu hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik; ya yalnız hakkın doğumu veya kazanılması anında bulunmalı ya da devamlı olarak mevcut olmalıdır.

İyiniyetin Sonuçları

İyiniyetin en önemli sonucu (hükmü), hakların kazanılmasını sağlamasıdır. Gerçekten iyiniyet, bir hakkın kazanılması için gerekli olan şartların mevcut olmamasına veya hakkın geçişini engelleyen sebeplerin varlığına rağmen, o hakkın geçerli bir şekilde kazanılmasına imkân sağlamaktadır. Demek ki, bir hakkın kazanılması için gerekli olan unsurlar mevcut olmasa da, iyiniyetli davranan kişi, bu hakkı geçerli olacak bir şekilde kazanmış olur.

Ancak bazı istisnâ hallerde kişi iyiniyetli de olsa, hakkı kazanması söz konusu olmayacaktır. Bu istisnâ haller; iyiniyetin, daha öncelikli korunması öngörülmüş olan yararlarla çatışması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu istisnâ haller, ayırt etme gücü bulunmayanın, malı çalınanın ve malı elinden rızası olmadan çıkmış olan kişinin korunmasına ilişkindir:

Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Kişinin Korunması: Bir hakkı iyiniyetle kazanabilecek bir kişinin menfaati, ayırt etme gücü bulunmayan bir kişiden hakkı kazanabilmesinde hukuk düzeni tarafından ilk sırada korunmamıştır. Burada Kanun, bir hakkın iyiniyetle kazanılmasından önce, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin menfaatlerini öne alarak onu korumaktadır. Gerçekten TMK m.15’te bu yönde, “*Kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz*” şeklindeki hükme yer verilmiştir.

Malı Çalınanın Korunması: Çalınmış olan bir malın devredilmesi hâlinde, gerçek malik, iyiniyetli kişiye de takipte bulunabilir. TMK 989. madde taşınırı çalınan, kaybolan ya da iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyetin, o şeyi elinde bulunduran herkese karşı beş yıl içinde taşınır davası açabileceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre bu taşınır, açık arttırmadan veya pazardan ya da benzeri eşya satanlardan iyiniyetle edinilmiş ise iyiniyetli birinci ve sonraki edinenlere karşı taşınır davası, ancak ödenen bedelin geri verilmesi koşuluyla açılabilir.

Malı Elinden Rızası Olmadan Çıkmış Kimsenin Korunması: Malvarlığı kendisinin rızası olmadan elinden çıkmış kişiyi de kanun koyucu, iyiniyetli kişiden önce korumaktadır. Malvarlığının bir kişi-

nin rızası olmadan elinden çıkması, üç halde söz konusu olur:

- a) *Malı kaybolmuş kişinin korunması*: Bir kimse-
nin mal varlığından kaybolmuş bir şeyi bu-
lan iyiniyetli kişi, Kanun'da aranan bazı yü-
kümlülükleri yerine getirmemişse bulduğu
eşya üzerinde mülkiyet hakkını kazanamaz.
TMK m.769 hükmüne göre, “*Kaybedilmiş
bir şeyi bulan kimse, malın sahibine, sahibi-
ni bilmiyorsa kolluk kuvvetlerine, köylerde
muhtara bildirmek veya araştırma yapmak ve
gerektiğinde ilan etmek zorundadır. Bulunan
şey önemli ölçüde değerli ise her halde kolluk
kuvvetlerine veya muhtara bildirmek gerekir.
Oturulan bir evde veya iş yerinde ya da kamu
hizmeti görülen yerde bir şey bulan kimse,
bunu o yer sahibine veya kiracıya ya da kamu
hizmeti görülen yerde denetim ve gözetim ile
görevli olanlara teslim etmek zorundadır.*”

- b) *Malı çalınmış kişinin korunması*: Bir kimse-
nin malvarlığından bir şey çalınmışsa, malı
çalın da ondan satım ve benzeri yollardan
alan kişi de iyiniyetli olsalar bile o mal üs-
tünde herhangi bir hak kazanamaz.
- c) *Malı gaspedilen kişinin korunması*: Bir kim-
senin malvarlığından bir şey gaspedilmişse,
ne malı gaspeden ve ne de ondan satım ve
benzeri yollardan elde eden kişi, iyiniyetli
olsa bile, o mal üstünde herhangi bir hak
kazanamaz. Yalnız, bulunmuş, çalınmış ve
gaspedilmiş malı bir pazar veya aleni bir
müzayedededen almış olan iyiniyetli kişiden,
ödediği bedel verilmek koşuluyla, malın ia-
desi istenebilecektir (bkz. TMK m.989/2).

İyiniyetli olma sonuçlarını, diğer örnekler bir
yana, özellikle eşya hukuku, aile hukuku, miras
hukuku ve borçlar hukukunda göstermektedir.

Yaşamla İlişkilendir

“Hırsız malına 3 yıl”

1 Nisan'dan itibaren yürürlüğe girecek olan yeni TCK, hırsızlık malı satanların ‘bilmiyordum’ mazeretini geçersiz kılacak. Halen 512. madde düzenlemesine göre 7 gün olan taban ceza, yeni TCK'da 6 aya çıkarılıyor. Her iki yasada üst sınır yine 3 yıl.

YENİ TCK, çalıntı malı bilerek alanla-
rın beraat etmelerini zorlaştırıyor. Kuyumcular
Odası'nın üyelerine ‘dikkatli olun’ uyarısı yap-
masına neden olan, 1 Nisan'dan itibaren yürür-
lüğe girecek yeni yasada mevcut yasadaki ‘bilerek’
sözcüğünün kaldırılması evinde ya da işyerinde
çalıntı mal çıkan kişiye mahkumiyet yolunu aç-
abilecek.

Mevcut yasaya göre bugüne kadar hırsızlık ma-
lını satın alan kişinin ‘bilerek’ aldığıının tespiti çok
güç olduğundan, bu konuda açılan davaların yüzde
99'u beraatle sonuçlanıyordu. Yeni yasayla evinde,
üstünde ya da işyerinde çalıntı mal çıkan kişinin
beraat etmesi güçleşiyor, mahkumiyet riski artıyor.

Hukukçular, mevcut ceza kanununda oldu-
ğu gibi yeni TCK'da da ‘bilerek’ sözcüğü kalksa
dahi ‘bilmeden satın alan’ kişiyi mahkum etme-

nin mümkün olmadığını savunuyor. Bir Cum-
huriyet Savcısı bu durumu, ‘Hukukta mantıksız-
lık olmaz. Yeni yasa sonucu pek değiştirmez ama
yeni yasaya göre ortaya konulacak bir içtihat,
yeni süreci yönlendirebilir’ diyor. 3 yıla kadar ha-
pis cezası öngören yasaya göre ilk etapta sanığın
para cezasıyla kurtulması mümkün olsa da çalıntı
mal alma suçunu alışkanlık haline getirdiği tespit
edilen kişi yasa uyarınca 1 yıldan aşağı olmamak
üzere hapis cezasına mahkum edilebiliyor.

KUYUMCU ZORDA

İstanbul Kuyumcular Odası'na bağlı 7 bin
kuyumcu bulunduğunu belirten İstanbul Ku-
yumcular Odası Başkanı Ahmet Karbeyaz ise
“Bu yasanın hırsızlığı önleyici hiçbir özelliği bu-
lunmuyor. Bir tarafı düzeltelim derken bir tarafı
mağdur ediyorlar. Kuyumcular, altın satmak is-
teyen tanımadığı kişilerden ‘altın satabilir’ kağıdı
isteyeceklerdir. Bu durum vatandaşı da zor du-
rumda bırakacaktır” dedi.

Kaynak: Ali DAĞLAR, Serkan AKKOÇ/İS-
TANBUL

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/02/15/599824.asp>

Eşya Hukukunda

İyiniyetli olma sonuçlarını en çok eşya hukukunda aynı hakların, özellikle de mülkiyet hakkının kazanılmasında gösterir. Mülkiyet hakkı açısından iyiniyetin sonuçları taşınır ve taşınmazlar için ayrı ayrı incelenebilir.

Taşınırlar Üzerinde Mülkiyet Hakkının İyiniyetle Kazanılması

Taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerden oluşur (TMK m.762). Taşınırlar üzerindeki mülkiyet hakkının iyiniyetle kazanılıp kazanılamayacağı, o taşınır malın sahibinin elinden rızası ile çıkıp çıkmamasına göre belirlenmektedir.

✓ Taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerden oluşur.

✓ *Bırakılmış eşya*, sahibi tarafından kullanım ödöncü, saklama sözleşmesi vb. hukuki işlemle belli bir süreliğine bir başkasına verilmiş olan eşyadır.

Sahibinin elinden isteğiyle çıkan taşınırlarda, bir eşyanın sahibi o eşyayı bir hukuki işlem (kullanım ödöncü TBK m.379; saklama sözleşmesi TBK m.561) ile belli bir süreliğine bir başkasına vermiş olmaktadır. Bu tür eşyalara bırakılmış eşyalar denilmektedir. Bir kişi bir taşınırlarını kiraya vermiş ya da rehin olarak bırakmışsa bu eşyalar da sahibinin elinden isteğiyle çıkmış demektir. TMK m. 988 hükmü, bir taşınırların emin sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyiniyetle mülkiyet veya sınırlı aynî hak edinen kimsenin ediniminin, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunacağı yönündedir. Bir kişinin eşyasını elinde bulunduran (zilyedi olan) bir başka kişiden o eşyanın mülkiyet hakkını kazanan kişinin iyiniyetini bu Kanun hükmü korumaktadır. Bu durumda iyiniyetli olarak eşyayı (o eşyanın gerçek hak sahibi olmadığını bilmediği kişiden, bilgisizliğinde bir kusuru olmaksızın) satın alan kişinin o eşya üzerindeki mülkiyet hakkı korunmaktadır. Sonuçta, hak sahibi olmayan bir kişiden taşınırların mülkiyetini bu şekilde iyiniyetle elde etmiş kişilere karşı, eşyayı kendi isteği ile elinden çıkarmış kişinin eşyanın iadesini talep etmesi mümkün olmayacaktır.

✓ Bir eşyayı beş yıl süre ile davasız ve aralıksız iyiniyetle ve malik sıfatıyla (malik olduğu inancıyla) zilyetliğinde bulunduran kişi, zamanaşımı yoluyla o eşyanın maliki olur.

Sahibinin elinden isteği olmadan çıkan taşınırlarda ise durum daha farklıdır. Sahibinin elinden isteği dışında çıkan mal (eşya), çalınmış, kaybedilmiş veya iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden alınmış [örneğin; elinden zorla alınmış (gasp edilmiş)] malı (eşyayı) ifade eder. TMK m.989 hükmü bu durumlara işaret etmektedir. Madde hükmüne göre, taşınırlar çalınan, kaybolan ya da iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyet, o şeyi elinde bulunduran herkese karşı beş yıl içinde taşınır davası açabilecektir. Ancak bir taşınır malı beş yıl süre ile davasız ve aralıksız iyiniyetle ve malik sıfatıyla (malik olduğu inancıyla) zilyetliğinde bulunduran kişi, zamanaşımı yoluyla bu sürenin sonunda o taşınır malın maliki olur (TMK m.777/1). Bu durumda kişinin mülkiyet hakkını kazanabilmesi için, iyiniyetli olması, bu iyiniyetin (bir dava açılmadan ve hukuken bir kesinti olmadan) davasız ve aralıksız sürmesi ve beş yıllık bir sürenin geçmiş olması şartları aranacaktır. Zilyetliğin irade dışı kaybedilmesi halinde zilyet, bir yıl içinde malı (eşyayı) ele geçirir veya açacağı dava yoluyla onu yeniden elde ederse zamanaşımı kesilmiş olmaz (TMK m.777/2).

TMK, sahibinin elinden isteğiyle çıkan taşınırlarda iyiniyetli kişileri koruyarak hakkı kazandırdığı halde, sahibinin isteği dışında elinden çıkan taşınırlarda iyiniyetli kişiyi değil, asıl hak sahibini korumakta ve hakkın iyiniyetli kişi tarafından kazanılmasına müsaade etmemektedir. Diğer ifade ile böyle bir durumda kanun koyucu, eşyası elinden isteği dışında çıkmış olan hak sahiplerinin menfaatini, iyiniyetli kişilerin menfaatlerinden üstün tutmaktadır.

Kanun koyucu TMK m.989'da düzenlenen hükme bir istisna getirmiştir. O da 990. maddedeki hükümdür. Bu düzenleme uyarınca "*Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamiline yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz.*" Sahibinin elinden isteği dışında çıkan şey para ya da hamiline yazılı senet (örneğin; çek, pay senedi) ise (bu durumu bilmeyen) iyiniyetli kişilerin para ya da bu tür senetleri edinmeleri mümkün olabilecektir.

Sahibinin elinden isteği olmadan çıkan taşınır-
larda bu şekilde bir düzenleme yapmış olan kanun
koyucu, iyiniyetli kişileri tamamen korumasız da bı-
rakmamıştır. TMK 989. maddenin ikinci fıkrasında
bu hususta *“Bu taşınır, açık artırmadan veya pazar-
dan ya da benzeri eşya satanlardan iyiniyetle edinilmiş
ise iyiniyetli birinci ve sonraki edinenlere karşı taşınır
davası, ancak ödenen bedelin geri verilmesi koşuluyla
açılabilir”* hükmüne yer vermektedir. Bu şekilde iyi-
niyetli kişi ancak ödediği bedel kendisine iade edilir-
se eşyayı geri verecektir.

Taşınmazlar Üzerindeki Mülkiyet Hakkının Kazanılması

Taşınmazlar TMK 704. maddede sayılmıştır.
Bunlar; *arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfada kaydedi-
len bağımsız ve sürekli haklar, kat mülkiyeti kütüğü-
ne kayıtlı bağımsız bölümlerdir.*

Taşınmaz üzerinde aynî haklar (mülkiyet ve sı-
nırlı ayni haklar) kural olarak tapu siciline tescil ile
kazanılır. TMK m.7 hükmü gereğince tapu sicili
resmi sicillerden olduğu için doğruluğu hakkında
bünyesinde bir adi karine barındırmaktadır. Bunun
amacı, tapu sicilindeki kayıtlara herkesin doğru-
dan güvenebilmesini sağlamaktır. Esasen bu güven
Kanun tarafından da doğrudan korunmaktadır.
TMK m. 1023'te bu yönde, *“Tapu kütüğündeki tes-
cile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka aynî
hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımı korunur”*
hükmüne yer verilmektedir. Görüldüğü üzere ta-
şınmazlarla ilgili olarak *tapu siciline güven ilkesi* be-
nimsenmiştir. Bir kişi iyiniyetle, tapu sicilindeki ka-
yıtlara güvenerek bir hukuki işlem yapmışsa Kanun
tarafından korunmakta ve hak sahibi olmaktadır.

Bir kişi, bir taşınmazı iyiniyetle fakat geçerli bir
hukuki sebep olmaksızın (devre yetkili olmayan bir
kişiden) satın almışsa, bu taşınmazın mülkiyetini
kazanamaz. Ancak TMK 712. madde, iyiniyet-
li olan kişinin, taşınmazı on yıl süre ile davasız ve
aralıksız (zilyet olarak) elinde bulundurması halin-
de, onuncu yılın sonunda taşınmazın mülkiyetini
(olağan) zamanaşımı yoluyla kazanmasına imkân
vermektedir. Görüldüğü üzere iyiniyet burada tek
başına mülkiyetin kazanılmasına yetmemektedir.
İyiniyetin yanı sıra, bu iyiniyetin davasız ve aralıksız
devam etmesi ve bu şekilde on yıllık sürenin de geç-
miş olması gerekmektedir.

dikkat

Taşınır-
lar üzerindeki mülkiyet hakkının iyiniyetle kaza-
nılıp kazanılamayacağı, o taşınır malın sahibinin elinden
rızası ile çıkıp çıkmamasına göre belirlenmektedir.

Aile Hukukunda

Aile hukukunda da iyiniyetin sonuçlarına rast-
lanmaktadır. Örneğin, evliken yeniden evlenen
bir kimsenin önceki evliliği mutlak butlan kararı
verilmeden önce sona erer ve ikinci evlenmede di-
ğer eş iyiniyetli ise (yani evlendiği kişinin halen evli
olduğunu bilmiyorsa) artık ikinci evliliğin butlanı-
na karar verilemez (TMK m.147/3).

Borçlar Hukukunda

Borçlar hukukunda iyiniyetin sonuçları açı-
sından “alacağın devri (alacağın temliki)” örnek
verilebilir. Alacağın devri, bir alacağın alacaklı ta-
rafından yazılı şekilde bir başkasına devredilmesini
ifade eder (TBK m.184). Bu devrin gerçekleşe-
bilmesi için borçlunun izninin alınmasına ihtiyaç
yoktur. Borçluya, alacağın devredilmiş olduğu ha-
ber verilirse borcunu artık yeni alacaklıya ödemesi
gerekir. Ancak borcun devredildiği kendisine bil-
dirilmemişse, eski alacaklısına iyiniyetle borcunu
ödemekle borcundan kurtulmuş olur. Bu yönde
TBK m.186 hükmü şu şekildedir: *“Borçlu, alaca-
ğın devredildiği, devreden veya devralan tarafından
kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak
birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önce-
ki devralanlardan birine iyiniyetle ifada bulunarak
borcundan kurtulur.”* Böyle bir durumda alacağın
başkasına devredilmiş olduğu bilgisi kendisine
verilmemiş olan borçlu bilgisizliği nedeniyle iyi-
niyetlidir ve Kanun da onu korumaktadır. Borçlu
iyiniyetli olarak borcunu eski alacaklısına ödemiş
ise yeni alacaklının borcun kendisine ödenmesini
ondan istemesi mümkün olmayacaktır.

✓ **Alacağın devri**, bir alacağın alacaklı tarafından
yazılı şekilde bir başkasına devredilmesidir.

Öğrenme Çıktısı

- 1 Hakkın kazanılmasını açıklayabilme
2 Hakkın kazanılmasında iyiniyet kavramını açıklayabilme

Araştır 1

Türk Medeni Kanunu'na göre "iyiniyetli" ve "kötüniyetli" olmak ne anlama gelir?

İlişkilendir

Hakların aslen kazanılması ve devren kazanılması konusunda, Bilge Öztan'ın "Medeni Hukukun Temel Kavramları (42. Bası, Ankara 2017)" adlı eserini inceleyiniz.

Anlat/Paylaş

"Dar anlamda hukuki olay" ve "geniş anlamda hukuki olay" kavramlarını örnekler vererek tartışınız.

HAKKIN KAYBEDİLMESİ

Bir hakkın hak sahibinin elinden çıkması, o hakkın hak sahibinden ayrılması hakkın kaybedilmesi demektir. Hakların kaybedilmesi iki grupta toplanabilir. Bir hakkın *nisbî kaybı* iken diğer hakkın *mutlak kaybı*dır.

- ✓ **Hakkın kaybedilmesi**, bir hakkın hak sahibinin elinden çıkması, o hakkın hak sahibinden ayrılmasıdır.
- ✓ Hak sahibinin, sahip olduğu bir hakkın hukuki işlem, hukuki fiil ya da hukuki olay sonucunda bir başka kişiye devredilmesiyle **hakkın nisbî kaybı** gerçekleşir.
- ✓ **Hakkın mutlak kaybı**, bir hakkın, hukuki olay, hukuki fiil ya da hukuki işlem sonucunda tamamen ortadan kalkmasıyla gerçekleşir.

Bir hak sahibi, sahip olduğu bir hakkı bir başka kişiye devretmekle sahip olduğu hakkı kaybetmiş olur. Bu hakkın nisbî kaybını teşkil eder. Hakların devren kazanılmasına yol açan bir *hukuki işlem* (örneğin; satış sözleşmesinde satış ile; bağışlama sözleşmesinde bağışlama ile) veya *hukuki olay* (örneğin; bir kişinin ölümü ile mirasın mirasçılara geçmesi), eski sahibi bakımından hakkın kaybedilmesi sonucunu doğururlar.

Bir hakkın kaybı sonucunda hak tamamen ortadan kalkıyorsa hakkın mutlak kaybı söz konusu olur. Hakkın mutlak kaybı da bir hukuki olay, hukuki fiil ya da hukuki işlem sonucu gerçekleşebilir.

Bir *hukuki* olay olan *ölümün* gerçekleşmesiyle hak sahibinin kişilik hakları, bu tür haklar mirasçılara intikal edemeyeceğinden tamamen ortadan kalkar. Aynı şekilde hak sahibinin ölümüyle (varsa) sahip olduğu velâyet hakkı da son bulur. Hak konusu şeyin *telef olması* da o şey üzerindeki hakkı sona erdirir (örneğin; bir kişinin kedisinin ölmesi; arabasının yanarak kullanılamayacak hale gelmesi; teknesinin açık denizde batması). *Kazandırıcı zamanlaşımı* (TMK m. 712, 713, 777) ile yeni bir kişi hak kazandığında, önceki hak sahibinin hakkı ortadan kalkar. Bu kaybın sebebi, belli bir sürenin geçmesinden yararlanılarak yeni bir hakkın kazanılmış olmasıdır. *Hak düşürücü süre* de belli bir süre içinde kullanılması gereken bir hakkın kullanılmaması nedeniyle hakkın sona ermesine neden olur (örneğin; TMK m.606 hükmüne göre mirasçılar mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri tarihten itibaren üç ay içinde mirası reddetme hakkına sahiptirler. Bu süre içinde mirası reddetme hakkını kullanmamış mirasçı mirası kayıtsız şartsız kazanmış olur (TMK m.610).

Bir *hukuki fiil* de hakların mutlak olarak kaybedilmesine yol açabilir. Bir kişinin bir taşınırını terk etmesi de (örneğin; sahip olduğu bir eşyasını çöpe atması) hakkı sona erdirir (TMK m.778). Bu şekilde terkedilmiş bir eşya sahihsiz eşya haline gelir. TMK

m.578 “*mirastan yoksunluk*” başlığı altında mirasçılık hakkının kaybedileceği hâlleri saymıştır. Bunlardan birisi de mirasçılardan birinin mirasbırakanı öldürmesi halidir. Mirasbırakanı öldürmüş bir mirasçı bu hükme göre mirasçılık hakkını kaybetmiş olur. Türk Medeni Kanunu’nda zina bir boşanma sebebi olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak dava hakkı olan eş, diğerini affeder ve süresi içinde dava açmazsa bu hakkını kaybetmiş olur (TMK m.161).

Bir *hukuki işlem* de hakkın mutlak kaybına neden olabilir. *Feragât* halinde bir hukuki işlemle hak sona erebilir (örneğin; mirastan feragât sözleşmesiyle mirastan feragat eden, mirasçılık sıfatını, dolayısıyla miras hakkını kaybeder, TMK m.528). Aynı şekilde *kamulaştırma* da taşınmaz mülkiyetinin bir hukuki işlemle mutlak kaybına yol açmaktadır.

✓ **Hakkın kullanılması**, kişinin hukuk düzenince korunan menfaatleri (hakları) çerçevesinde, kendisine tanınan yetkilerinden faydalanmak üzere harekete geçmesidir.

✓ **Davranış kuralları**, kişilerin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken hangi kurallara göre hareket edeceklerini gösteren, başka deyişle hakların kapsamını ve içeriğini düzenleyen kurallardır.

Öğrenme Çıktısı

3 Hakkın kaybedilmesini açıklayabilme ve hakkın kaybedilmesinin sebeplerini saptayabilme

Araştır 2

Hakkın nisbî kaybını açıklayınız?

İlişkilendir

Hakların kaybedilmesi ile ilgili olarak daha kapsamlı bilgi edinebilmek için, yararlı bir kaynak olarak Şeref Gözübüyük’ün “Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları (39. Bası, Ankara 2017)” adlı eserini inceleyebilirsiniz.

Anlat/Paylaş

Hakkın mutlak kaybına örnekler veriniz.

HAKKIN KULLANILMASI

Hakkın Kullanılması ve Sınırları

Hak, kişinin hukuk düzenince korunan menfaatleri olduğuna göre bu korunan menfaatler çerçevesinde kendisine tanınan yetkilerinden faydalanmak üzere kişinin harekete geçmesi hakkın kullanılması ifade edecektir. Bu şekilde kişilerin haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken hangi kurallara göre hareket edeceklerini gösteren, başka deyişle hakların kapsamını ve içeriğini düzenleyen kurallar “davranış kuralları” olarak nitelendirilir. Türk Medeni Kanunu “*Hukuki ilişkilerin kapsamı*” kenar başlığını taşıyan 2. maddesinde genel bir düzenleme

ile davranış kurallarına (objektif iyiniyet kuralları-na) yer vermektedir.

Herkesin haklarının olduğu düşünüldüğünde, esasen her hakkın kullanılması durumunda hukuken birinin lehine, diğerinin veya diğerlerinin aleyhine sonuçlar doğurabileceği de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kişilerin haklarını kullanırken başkalarının mal veya kişisel varlıklarına, kısaca menfaatlerine zarar verebilmeleri her zaman mümkün görünmektedir. Böyle bir durumda hukuk düzeni devreye girerek ortaya çıkabilecek menfaat çatışmalarının önüne geçebilecek bir çözüm üretmeli ve bir hakkın kullanılmasının hangi halde hukuk düzenince korunacağına dair esasları belirlemelidir. Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesi böyle bir

kuralı içermektedir. Maddedeki “Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır” hükmü ile Kanun, kişinin haklarını kanunla kendisine tanınan sınırlar içinde dilediği gibi kullanabileceğini öngören yaklaşımın (bireyci görüş) ötesine geçerek, konulan kuralların bireysel yararlar kadar toplumsal yararları da gerçekleştirmek amacının bulunması gerektiğinden hareketle, hakkın sahibi tarafından ancak bu amaca uygun ölçülerde kullanıldığında hukuk düzenince korunabileceği esasını (toplumsal görüş) benimsemiştir.

TMK m.2 hükmünün getirdiği genel kural dışında, hakkın kullanılması sırasında hak sahibinin davranışlarının sınırlarının bir kanun hükmüyle de belirlenmiş olduğu görülebilmektedir. Buna örnek olarak, mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olamayacağını düzenleyen Anayasa’nın 35. maddesi hükmü gösterilebilir. Aynı şekilde TMK m.737 hükmü ile komşu hakkına ilişkin kullanma biçimi düzenlenmiştir. Bu hükme göre, “Herkes, taşınmaz mülkiyetinden doğan yetkileri kullanırken ve özellikle işletme faaliyetlerini sürdürürken, komşularını olumsuz şekilde etkileyecek taşkınlıktan kaçınmakla yükümlüdür. Özellikle, taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel adete göre komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan duman, buğu, kurum, toz, koku çıkartarak, gürültü veya sarsıntı yaparak rahatsızlık vermek yasaktır.” Görüleceği üzere, Medeni Kanun’da, taşınmaz mülkiyetinin mülkiyet hakkını kullanırken komşularına zarar verecek her türlü taşkınlıktan kaçınmak zorunda olduğu belirtilerek, yasak olan hareketler düzenlenmiştir. Kanundan doğan haklar kullanılırken, kanun koyucunun, bu hakları düzenlerken belirlediği sınırlamalara uyulması gerekmektedir.

Hakkın Kullanılmasında Dürüst Davranma (Dürüstlük Kuralları)

Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinde bahsi geçen dürüstlük kuralları hukuki ilişkilerin içeriğini düzenlemektedir. Bu kurallar belirli bir makam tarafından konulmuş yazılı kurallar değildir. Bu yazılı olmayan kurallar kişiler dışında oluşmuş ve onlara zorla kabul ettirilmiş kurallardır. Dürüstlük kurallarını hakim önüne gelen uyuşmazlıkta tarafların bir talebi olmasa da kendiliğinden uygulamakla yükümlüdür.

TMK m.2’de yer alan “Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır” şeklindeki birinci fıkra hükmü kişi davranışlarına yöneliktir.

Dürüstlük kuralları (objektif iyiniyet kuralları), dürüst, normal, orta zekâlı, makûl kişilerin, toplum içinde karşılıklı güvene, ahlâka ve dürüstlüğe dayalı davranışları sonucunda ortaya çıkan ve toplumun ihtiyaçlarıyla iş hayatının gereklerine uygun olduğu ölçüde herkesçe benimsenen yazılı olmayan kuralların tümünü ifade etmektedir. Bir hak sahibi hakkını kullanırken, bir borçlu borcunu ifa ederken bu esaslara uygun hareket etmiş mi etmemiş mi ona bakılacak ve dürüstlük kurallarına uygun davranıp davranmadığı belirlenecektir.

- ✓ Dürüstlük ilkesi, ister kanundan, ister sözleşmeden yahut sözleşme öncesi ilişkiden doğmuş olsun, ortaya çıkan hakların kullanılmasına, bir borç doğmuşsa da borcun ifasına ilişkin olacaktır.
- ✓ Sözleşmeden doğan ilişkide, sözleşmeye ilişkin hal ve şartlarda önemli değişiklikler ortaya çıksa ve bu nedenle borçlunun ifa edeceği edim daha ağırlaşsa bile, **ahde vefa ilkesi** gereği sözleşmenin taraflarca aynen ifa edilmesi, tarafların birbirlerine verdikleri söz ve taahhütlere bağlı kalmaları esastır. Ancak bu durumun istisnaları vardır.

Dürüstlük kuralları, esas itibarıyla, kişilere hem haklarını kullanırken hem de borçlarını ifa ederken dürüst ve doğru davranmak zorunda olduklarını hatırlatmaktadır. TMK m.2 hükmü, sadece hak sahipleri ve borçlular yönünden değil, hâkimler açısından da genel bir ilkeye uyulması gerektiği yönünde dikkat çekmektedir. Her hukuki olayda kişilerin haklarını kullanırken veya borçlarını yerine getirirken dürüst davranıp davranmadıklarını hâkim takdir edecektir. Hâkim, kişilerin dürüst davranıp davranmadıklarını belirlerken, dürüst, namuslu, makûl, hareketlerinin sonuçlarını düşünebilen, sorumluluğunun kapsamını bilen bir farazi kişinin ne şekilde hareket edebileceğini gözönünde bulundurarak uyuşmazlık hakkında sonuca varacaktır.

Bir hakkın kullanılması, sözleşmeye dayalı olabilir. Sözleşmenin tarafları, sözleşmeden doğan ilişkide birbirlerine verdikleri söz ve taahhütleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu sayede tarafların

verdikleri söz ve taahhütlere bağlı kalacakları (ahde vefa) kanaati taraflar arasında uyanır ve bir güven ilişkisi tesis edilmiş olur. Sözleşme yapıldıktan sonra, sözleşmeye ilişkin hâl ve şartlarda önemli değişiklikler ortaya çıksa ve bu nedenle de borçlunun ifa edeceği edim daha da ağırlaşsa bile ahde vefa ilkesi gereği sözleşmenin aynen ifa edilmesi gerekir. Ancak bu durum mutlak değildir. Bazen ahde vefa ilkesinin uygulanması dürüstlük kurallarına aykırı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Özellikle sözleşme yapılırken önceden öngörülemediği için sözleşmede hükme bağlanmamış olan olağanüstü bir hâlin sonradan ortaya çıkması durumunda sözleşmenin aynı şartlarla yerine getirilmesi borçlunun ciddi şekilde zarar görmesine hattâ mahvına yol açacağından, sözleşmedeki mevcut hükümlere göre ifanın istenmesi dürüstlük kurallarına uygun olmaz. Böyle bir durumda hâkim borçlunun talebi üzerine sözleşmeyi yeni durum ve şartlara uygun olarak değiştirmeli, sözleşmeden dönülmesine imkân tanımalı ya da dürüstlük kurallarının gerektirdiği hâllerde ileriye etkili sonuçlar doğuracak şekilde sözleşmenin feshine karar vermelidir. Emprevizyon teorisi (öngöremezlik teorisi) denilen bu yaklaşıma uygun olarak Türk Borçlar Kanunu'nun 480. maddesinin ikinci fıkrasında eser (istisna) sözleşmesinde ücretin götürü olarak tespit edilmiş olduğu hâllere ilişkin olarak şu hükme yer verilmiştir: *"Ancak, başlangıçta öngörülemeyen veya öngörülebilen de taraflarca göz önünde tutulmayan durumlar, taraflarca belirlenen götürü bedel ile eserin yapılmasına engel olur veya son derece güçleştirirse yüklenici, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı veya karşı taraftan beklenemediği takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Dürüstlük kurallarının gerektirdiği durumlarda yüklenici, ancak fesih hakkını kullanabilir."*

Medeni Kanun'da düzenlenen dürüstlük kurallarına ilişkin hüküm genel niteliktedir. Bu yüzden her hukuki olay ve hukuki ilişki için ayrı ayrı dürüstlük kurallarına uygun hareket tarzını önceden belirlemek mümkün olmamakla birlikte, dürüstlük kurallarının işlevini tespit etmek imkân dâhilindedir. Hukuki işlemlerin yorumunda ilk olarak o hukuki işlemin taraflarının irade açıklamaları ele alınır. Ancak, bu açıklamalarla irade sahibinin ne demek istediğinden ziyade, dürüst, doğru, namuslu ve orta zekâlı bir kimsenin bu irade açıklamalarından nasıl bir anlam çıkaracağı araştırılır. Güven ilkesinin ışığında, hukuki işlemlerin ve

özellikle sözleşmelerin yorumu bu şekilde yapılır. Bir hukuki işlem yapılırken tarafların, kapsamını belirledikleri esaslı noktalar dışında kalan ikinci derecedeki (talî) noktalar hakkında da hakim işin niteliğine göre, bu ikinci derecedeki noktaları belirlerken dürüstlük kurallarını göz önünde bulunduracak ve hayatın normal akışına göre dürüst, makûl, hukuka saygılı, orta zekâlı bir kişinin ne gibi hususları ikinci derece koşullar olarak belirleyeceğini dikkate alarak taraflar arasındaki hukuki işlemin talî noktalarını tespit edecektir. Taraflar bir sözleşme yapılmadan önceki aşamada da dürüstlük kurallarına uymalıdır. Bu aşamada taraflar özellikle sözleşmenin yapılmasına etkili olacak hususlar hakkında birbirlerini bilgilendirmelidir. Bir emredici hukuk kuralının hukuka aykırı bir fiil için öngördüğü yaptırımdan korunmak amacıyla kanunda yer alan bir başka kuraldan yararlanarak yasaklanmış sonucu elde etmek demek olan *kanuna karşı hile* de esasen bir hukuk kuralı, dürüstlük kurallarına aykırı kullanılmaktadır. Kanun koyucu, kişilere tanıdığı hakların belirli sınırlar çerçevesinde kullanılmasını öngörmektedir. Bu sınırların belirlenmesi yönünden de dürüstlük kuralları öne çıkmaktadır. Aynı şekilde kanun koyucu, bir hukuki kurumu düzenlerken o hukuki kurumun amaca uygun kullanılmasını da istemektedir. Bu yönde bir hukuki kurumun amacı dışında kullanılması da dürüstlük kurallarına aykırı düşer (örneğin; vatandaşlık elde etmek için evlenme).

✓ Dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil eden kanuna karşı hile, bir emredici hukuk kuralının, hukuka aykırı bir fiil için öngördüğü yaptırımdan korunmak amacıyla, kanunda yer alan bir başka kuraldan yararlanarak yasaklanmış sonucu elde etmektir.

dikkat

Dürüstlük kuralları normal, orta zekâlı, makûl, dürüst kişilerin, toplum içinde karşılıklı güvene, ahlâka ve dürüstlüğe dayalı davranışları sonucunda ortaya çıkan ve toplumun ihtiyaçlarıyla iş hayatının gereklerine uygun olduğu ölçüde herkesçe benimsenen kurallardır.

Hakkın Kötüye Kullanılması

Türk Medeni Kanunu 2. maddesinin ikinci fıkrasında, diğer bir önemli ilkeyi, hakkın kötüye kullanılmasını düzenlenmiştir. Bu fıkra hükmü, “*Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz*” şeklindedir. Kanun, 2. maddesinin birinci fıkrasında hakların dürüstlük ilkesine uyularak kullanılmasını emretmekte, ikinci fıkrasında da dürüstlük kuralına uyulmamasının ne tür sonuçlar doğuracağını ortaya koyarak bunun için gerekli koşulları belirtmektedir. Her iki hüküm birbirinden tamamen ayrı olmakla birlikte, aralarında müşterek yanlar da mevcuttur. İlk fıkradaki ifade olumlu, ikinci fıkradaki olumsuz olmasına rağmen hakkın kötüye kullanılması, dürüstlük ilkesine sıkı surette bağlı bulunmaktadır.

✓ Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz” şeklindeki düzenleme, hakkın kötüye kullanılmasına işaret eder. Bir hak, sahibi tarafından iyi kullanıldığı takdirde hukuk düzenince korunmaya layıktır, aksi takdirde hukuk düzeninin korumasından yararlanamaz.

Maddenin hakkın açıkça kötüye kullanılmasını yasaklayan ikinci fıkra hükmü doğrudan doğruya hâkime yöneliktir. Bir hak, sahibi tarafından iyi kullanıldığı takdirde hukuk düzenince korunmaya layıktır. Ancak sahibi hakkını kötüye kullanıyorsa hukuk düzeninin korumasından yararlanamaz. Hakkın kötüye kullanılmasını yasaklayan hukuk kuralı emredici nitelikte olup, davada ileri sürülen olgular göz önünde bulundurularak hâkim tarafından doğrudan dikkate alınacaktır.

Hakkın kötüye kullanılmasından bahsedebilmek için, bazı koşulların gerçekleşmiş olması gerekir. Bu koşullar şunlardır: 1- Hukuk düzeni (kanun) tarafından tanınmış bir hakkın varlığı, 2- Bu hakkın (haklı bir menfaatin yokluğu, hakkın sosyal veya ekonomik amacından saptırılması gibi) açıkça dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılması, 3- Hakkın dürüstlük kuralına aykırı kullanılmasından başkalarının zarar görmüş veya zarar görme tehlikesiyle karşılaşmış olmaları. Bir hakkın kullanılmasının başkalarının menfaatlerini zarara uğratmış olsa bile her zaman hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyebileceğini de unutmamak gerekir. Örneğin bir kişinin mâliki olduğu bir arsa üzerine gerekli yapı iznini alarak inşaat yapması ve bunun sonucunda evimizin önündeki manzaranın kapanması bu şekilde değerlendirilmelidir. Bu şartlar esas alınmak kaydıyla sırf başkasına zarar vermek amacıyla hareket edilmesi, menfaatler arasında aşırı dengesizlik bulunması ve yaratılmış olan güvene aykırı hareket edilmesi de dikkat çekici hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin olay örnekleridir.

Medeni Kanun hakkın kötüye kullanılmasını korumamış, 2. maddesinin ikinci fıkrasında genel bir yaptırım öngörmüştür. Bu yaptırımın yanı sıra bazı özel yaptırımların da TMK’da düzenlendiği görülmektedir. Örneğin, TMK’nın 186. maddesinde evlilik birliğinin eşlerce bereber yönetileceği hükme bağlanmış olmakla birlikte, 190. maddede, eşlerden birinin birliği temsil yetkisini aşması veya bu yetkiyi kullanmada yetersiz kalması halinde hâkimin, diğer eşin istemi üzerine temsil yetkisini kaldırabileceği ya da sınırlandırabileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. Bir başka örnek olarak, vasiinin, görevini ağır surette savsaklaması, yetkilerini kötüye kullanması veya güveni sarsıcı davranışlarda bulunması ya da borç ödemedede acze düşmesi halinde vesayet makamınca görevden alınacağını düzenleyen TMK 482. madde de gösterilebilir.

Öğrenme Çıktısı

4 Hakkın kullanılmasını ve dürüstlük kuralını ifade edebilme

Araştır 3

Ahde vefa ilkesinin uygulanması her zaman dürüstlük kurallarına uygun sonuçlar mı doğurur?

İlişkilendir

Hakkın kötüye kullanılması konusunda ayrıntılı bilgiye sahip olmak için, Ali Naim İnan'ın "Medeni Hukuk (3. Bası, Ankara 2015)" adlı kitabını inceleyiniz.

Anlat/Paylaş

Hakkın kullanılmasının sınırlarını anlatınız.

HAKKIN KORUNMASI

Daha önce de dile getirildiği üzere kısa tanımıyla hak, kişinin hukuk düzenince korunan menfaatleri olduğuna göre hak sahibinin hakkı ihlâl edildiğinde hukuk düzenince korunması gereği ortaya çıkmaktadır. Günümüzde modern hukuk sistemlerinde hakların devlet eliyle korunması ilkesi benimsenmiş olup, hak sahibi hakkını devletin yargı organları önünde dava açarak ve bu organların zorlamasıyla elde edebilmektedir. Kanun ancak çok istisnai hallerde kişinin kendi hakkını doğrudan doğruya korumasına müsaade etmiştir. Bu ihtimal ya hakka saldırana karşı korunmak ya da ileride doğacak bir tehlikeye karşı korunmak amacıyla ortaya çıkabilmektedir.

Talep Hakkı ve Hakkın Devlet Eliyle Korunması

Bir kişinin sahip olduğu **talep hakkı**, bir kişinin hakkını elde etmek veya hakkına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla sözlü ya da yazılı olarak karşı tarafa yönelttiği isteme yetkisidir. Diğer bir ifade ile talep hakkı, hukuki ilişkinin içeriğini oluşturan edimin yerine getirilmesini, yükümlü olan kişiden istemek yetkisidir. Talep hakkı, asıl hakka bağlı bir yetkidir. Mutlak haklarda talep hakkı, mutlak hakkın üçüncü kişi tarafından ihlâl edilmesi ile ortaya çıkar. Nisbi haklardan alacak hakkında talep hakkı; hak sahibinin karşı tarafa hukuki ilişkinin konusuna uygun olarak, bir şeyi vermesi, yapması veya yapmaması için doğrudan doğruya başvurmasını ifade etmektedir. Hak sahibi, hakkını elde etmek için öncelikle talep hakkını kullanma yoluna gide-

cektir. Bu yolla hakkını elde etme imkânı bulamadığı takdirde dava açma hakkını kullanmak zorunda kalacaktır. Görüldüğü üzere dava açma hakkı talep hakkının doğrudan sonuç vermemesi halinde mahkemeler (devletin yargı organları) önünde kullanılması anlamına gelmektedir.

- ✓ Asıl hakka bağlı bir yetki olan **talep hakkı**, hukuki ilişkinin içeriğini oluşturan edimin yerine getirilmesini, yükümlü olan kişiden istemek yetkisidir.
- ✓ Bir kişinin hakkının korunması ya da elde edilmesi, bir uyuşmazlığın halli veya önlenmesi yahut bir kişiye karşı hukuki bir etkinin sağlanması için mahkeme yoluyla Devletin harekete geçmesinin istenmesine **dava** denir.
- ✓ **Dava hakkı**, talep hakkını Devletin tarafsız ve bağımsız yargı organları (mahkemeler) önünde ileri sürme ve onlar aracılığı ile yerine getirilmesini isteme yetkisini ifade eder.

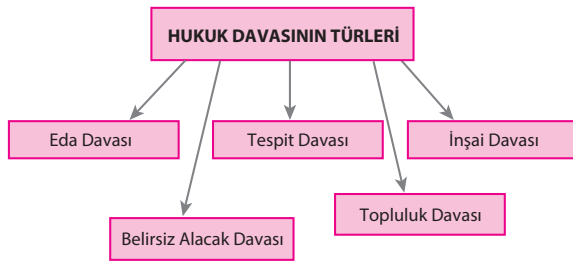
Dava hakkı, talep hakkını devletin tarafsız ve bağımsız yargı organları (mahkemeler) önünde ileri sürme ve onlar aracılığı ile yerine getirilmesini isteme yetkisini ifade eder. Bir kişinin, hakkının korunması ya da elde edilmesi, bir uyuşmazlığın halli veya önlenmesi yahut bir kişiye karşı hukuki bir etkinin sağlanması için mahkeme yoluyla devletin harekete geçmesinin istenmesine **dava** denir. Bir davada davayı açan **davacı**, aleyhine dava açılan ise **davalı**dır. Bir mahkemenin önüne gelen davada, davacı ve davalı bulunuyorsa mahkemeler

önündeki bu tür yargılama *çekişmeli yargı (nizalı kaza)*; davada sadece davacı bulunuyor (davalı yoksa), mahkemenin yargılama faaliyeti *çekişmesiz yargı (nizasız kaza)* niteliği taşır. Bir kişinin borcunu zamanında ödemeyen borçlusuna karşı açtığı alacak davası *çekişmeli yargı* örneği iken, bir kişinin mirasçısı olduğu bir kişinin ölümü üzerine mahkemeye başvurup mirasçılık belgesi talep etmesi *çekişmesiz yargı* örneği teşkil eder.

✓ **Çekişmeli yargı** (nizalı kaza) karşılıklı bir uyuşmazlığın söz konusu olduğu, davacı ve davalı arasında gelişen yargı türüdür (boşanma davası, tahliye davası, babalık davası, tazminat davası vb.).

✓ **Çekişmesiz yargı** (nizasız kaza) ise karşılıklı bir uyuşmazlığın bulunmadığı dolayısıyla davalının yer almadığı, usulen görülen yargı türüdür (isim değiştirmek için açılan dava, yaş düzeltilmesi için açılan dava vb.).

Dava çeşitleri 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 12 Ocak 2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) 105 ila 113. maddeler arasında düzenlenmiştir. Yeni HMK ile eda davaları, tespit davaları ve inşai davaların (yenilik doğuran davalar) yanı sıra yeni dava çeşitlerinin de öngörüldüğü görülmektedir (belirsiz alacak davası, topluluk davası).

Şekil 6.3 Hukuk Davasının Türleri

Eda davası ile mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilmektedir (HMK m.105). Eda davası, davanın dayandığı hakka göre göre çeşitli isimler almaktadır (örneğin; bir zararın giderilmesi talep edilirse *tazminat davası*, davalının bir borcunu yerine getirmesi talep edilirse *ifa davası*, mülkiyet hakkına bağlı olarak bir malın iadesi talep edilirse *istihkak davası* söz konusu olur).

✓ **Eda davası** ile mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilmektedir.

Tespit davası ile mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilmektedir. Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu davayı açmakta hukukten korunmaya değer güncel bir yararı bulunması gereğini de Kanun aramaktadır. Maddi olaylar, tek başlarına tespit davasının konusunu oluşturamayacaktır (HMK m.106). Bir hakkın ya da hukuki ilişkinin varlığının tespiti isteniyorsa müspet tespit davası, yokluğunun tespiti talep ediliyorsa menfi tespit davası söz konusu olur.

✓ **Tespit davası** ile mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilmektedir.

İnşai dava (yenilik doğuran dava) ile mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilebilmektedir. Bir inşai hakkın (yenilik doğurucu hakkın), dava yoluyla kullanılmasının zorunlu olduğu hâllerde, inşai dava açılacaktır. Kanunlarda aksi belirtilmedikçe, mahkemenin vereceği inşai hükümler, geçmişe etkili olmayacaktır (HMK m.108).

✓ **İnşai dava** ile mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya var olan bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilir.

HMK'da yer verilen yeni bir dava çeşidi de *belirsiz alacak davası*dır. HMK m. 107 hükmüne göre, davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle

belirsiz alacak davası açabilecek; hattâ, karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu anda davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tâbi olmaksızın davanın başında belirtmiş olduğu talebini artırabilecektir.

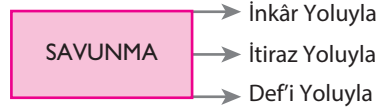
- ✓ Dava görülürken **ıkrarda** bulunan taraf, diğer tarafa ileri sürülen veya aleyhine hukuki sonuç doğuracak nitelikteki bir maddi olgunun doğruluğunu beyan etmektedir.
- ✓ Dava sırasında taraflardan biri (davalı), diğer tarafın istemini **kabul** ederse, kural olarak dava sona erer.
- ✓ **Savunma** ile davalı iddia edilen olgulara karşılık vermektedir.
- ✓ **İnkâr**, davalı tarafından, davacının dayandığı olguların, olayların mevcut olmadığının iddia edilmesidir.
- ✓ **İtiraz**da davalı, davacının ileri sürdüğü olgulara karşı başka olaylar, olgular belirterek, davacının iddia ettiği hakka sahip olmadığını iddia etmektedir.

HMK'da yer verilen bir diğer yeni dava çeşidi de *topluluk davası*dır. HMK m.113 hükmüne göre, dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabileceklerdir.

Bir davada davalı davayı kabul ederse kural olarak dava sona erer. *İkrarda* da bir taraf, diğer tarafa ileri sürülen veya aleyhine hukuki sonuç doğuracak nitelikteki bir maddi vakıanın (olgunun) doğruluğunu bildirmektedir. Ancak davalıda, hak sahibinin taleplerini reddetmesini haklı gösterecek sebepler de bulunabilir. Bu gibi durumlarda davaya karşı davalının çeşitli *savunma* imkânları elinde var demektir. Davalı savunması ile iddia edilen olgulara karşılık vermekte, onları cevaplandırmaktadır.

Savunma, kural olarak üç şekilde yapılır: *İnkâr Ederek Savunmada*, davacının dayandığı olguların, olayların mevcut olmadığı iddia edilir. *İtiraz Edi-*

lererek Savunmada, davacının ileri sürdüğü olaylara, olgulara karşı, davalı da karşı olaylar, olgular belirterek, hakkın mevcut olmadığını iddia etmektedir. Burada inkârdan farklı olarak, davalı, davacının ileri sürdüğü olayları, olguları esas itibarıyla kabul etmekle birlikte; bunlara karşı, kendisi de bu olay ve olguları hükümsüz kılacak bazı olaylar, olgular ileri sürmektedir. Davalı *def'i ileri sürerek de savunma* yapabilir. Def'i davacının ileri sürdüğü olay ve dava konusunun davalı tarafından kabul edilmekle birlikte, davalının edimini yerine getirmekten çekinmesini haklı gösterecek karşı sebeplerin ileri sürülmesini ifade eder [örneğin; zamanaşımı süresinin geçmesi halinde zamanaşımı def'inde bulunulması; iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde önce karşı tarafın borcunu ödemesinin ileri sürüldüğü ödemelik def'i ileri sürülmesi (dermeyanı)].

Şekil 6.4 Savunma Türleri

Savunmada davalının ileri sürebileceği itirazla def'i arasında iki fark mevcuttur. İlki, itirazdan farklı olarak def'ide hak mevcut olmakla birlikte bazı haklı sebepler dolayısıyla hak artık dava yoluyla hiç veya geçici olarak elde edilemez hâle gelmektedir (alacağın zamanaşımına uğramasında olduğu gibi). İkincisi; usûl hukukuna göre itiraz söz konusu olduğunda hâkimin itirazı re'sen dikkate alması gerekirken, def'inin hakim tarafından re'sen dikkate alınamaması, davalının def'inin varlığını ileri sürmesi gerekliliğidir.

- ✓ **Def'i**, davalının, davacının ileri sürdüğü olay ve dava konusunu kabul etmekle birlikte, kendi edimini yerine getirmekten çekinmesini haklı gösterecek karşı sebepleri ileri sürmesidir.

Borçlunun borçlarını yerine getirmemesi hâlinde, alacaklının talebi ile borçlunun borcunu yerine getirmesi (haciz ya da iflas yoluyla) zorla, devletin adalet örgütü içinde yer alan resmî makamlarca (icra daireleri, iflas daireleri, icra mahkemeleri) sağlanır. Buna **cebri icra** denilmektedir.

- ✓ **Cebri icra**, borçlarını ödemeyen borçluların, devlet gücü ile borçlarını ödemeye zorlanmalaridir.

Hakkın Bizzat Sahibi Eliyle (Kişinin Kendisi Tarafından) Korunması

Kanun çok istisnâî durumlarda, kişinin hakkını bizzat kendisinin korumasına izin vermektedir. Bu istisnâî haller arasında *haklı savunma* (*meşru savunma* / *meşru müdafaa*), *zaruret* (*ıztırar*) *hali ve kuvvet kullanma* (*ihkak-ı hak*) sayılabilir.

- ✓ **Meşru müdafaa** (haklı savunma), bir kişinin kendisine veya malına yönelik bir saldırı söz konusu olduğunda belirli şartlar altında kuvvet kullanarak bu saldırıyı uzaklaştırma hakkına sahip olmasıdır.

Haklı savunma (*meşru savunma* / *meşru müdafaa*), TBK m.64'te aynı kavramla ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 25. maddesinde de "meşru savunma" başlığı altında düzenlenmiştir. Meşru müdafaa olarak da yerleşmiş olan haklı savunmada, bir kişinin hayatına, özgürlüğüne, beden tamlığına, haysiyetine veya malına yönelik bir saldırıda, o kişiye belirli şartlar altında kuvvet kullanarak bu saldırıyı uzaklaştırma imkânı verilmektedir. TBK m. 64 birinci fıkrasında, "*Haklı savunmada bulunan, saldıranın şahsına veya malına verdiği zarardan sorumlu tutulamaz*" denmektedir. TCK m.25'te de "*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhtemel olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez*" hükmü yer almaktadır. Kişi haklı savunmada, kendi kişiliğine veya malına yahut bir başka kişinin kişiliğine ya da malına karşı yapılan hukuka aykırı ve halen devam eden bir saldırıyı defetmek için ölçülü ve uygun bir savunmada bulunursa, verdiği zarardan dolayı tazmin yükümlülüğü doğmayacağı gibi bu şekilde işlenen fiilden dolayı kendisine ceza da verilmez.

Zaruret (*ıztırar*) *hâlinde*, bir kişi kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar vermektedir. Böyle bir durumda hakim, ortaya çıkan zararı tazmin yükümlülüğünü hakkaniyete göre belirleyecektir (TBK m.64/2). Evinde çıkan yangından kaçmak için balkondan yan daireye geçip komşusunun kapı ve penceresini kırmak zorunda kalan kişinin durumu bir zaruret halidir. Zaruret halinde bu kişi verdiği zararı hakkaniyete uygun olarak ödemekle yükümlü olacaktır.

- ✓ **Zaruret** (**ıztırar**) halinde, bir kişi kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar vermektedir.
- ✓ **İhkakı hak**, bir kişinin hakkını bizzat kuvvet kullanarak korumasıdır.

Kuvvet (*güç*) *kullanma* (*ihkak-ı hak*), bir kişinin hakkını bizzat kuvvet kullanarak koruması, TBK 64. maddenin üçüncü fıkrasında öngörülen şartların varlığı hâlinde hukuka aykırı sayılmamaktadır. TBK m.64/3 hükmüne göre, "*Hakkını kendi gücüyle koruma durumunda kalan kişi, durum ve koşullara göre o sırada kolluk gücünün yardımını zamanında sağlayamayacak ise ve hakkının kayba uğramasını ya da kullanılmasının önemli ölçüde zorlaşmasını önleyecek başka bir yol da yoksa, verdiği zarardan sorumlu tutulamaz*". Kuvvet kullanmaya ilişkin TBK m.64/3 hükmünün özel bir hâli TMK'nin 981. maddesinde yer almaktadır. Bu hükme göre, zilyet (bir şeyi fiilen elinde bulunduran kişi) bütün gasp ve saldırı fiillerini, durumun haklı gösterdiği derecede kuvvet kullanarak defetmek hakkına sahip bulunmaktadır. Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilecektir. Ancak Kanun, zilyedin, durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmasını yasaklamaktadır.

Yaşamla İlişkilendir

“Meşru Müdafaa Var Ceza Vermeyin !”

Geceleyin eve giren ve ikiz bebeklerinden birini çalmak isteyen hırsız öldüren Mehmet-Yasemin Atakul çifti hakkında ömür boyu hapis talebiyle dava açıldı.

Savcı ise meşru müdafaa halinin dikkate alınarak çifte ceza verilmemesini istedi.

ADANA’da, çocuklarını çalmak isteyen 46 yaşındaki Mustafa Çakmak’ın ölümüne neden olduğu iddia edilen 30 yaşındaki Mehmet Atakul ile 38 yaşındaki eşi Yasemin Atakul hakkında ömür boyu hapis cezası istemiyle dava açıldı. Ancak savcı, çifte ceza verilmemesini istedi.

Çakmak, 5 Ağustos 2009’da sabaha karşı Atakul ailesinin evine girdi. Çiftin, havanın sıcak oluşu nedeniyle, iki yaşındaki kızları Gülten ve olay tarihinde 1.5 aylık olan ikizleri Mustafa

ve Ramazan Atakul ile birlikte balkonda yattığı evde, ikizlerden Ramazan ağladı. Bebeğe mama hazırlayıp odaya geçtiği sırada diğer ikiz bebeği alan Çakmak ile karşılaşan Yasemin Atakul, çılgılık attı. Gürültüye uyanan Mehmet Atakul, eşinin verdiği bıçakla, Çakmak’ı bıçakladı. Yaralanan Çakmak, ikinci kattaki evin balkonundan atlayınca, yaşamını yitirdi. Gözaltına alınan Atakul çifti, çıkarıldıkları mahkemeye tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Atakul çifti hakkında, ‘Kasten adam öldürme’ suçundan ömür boyu hapis cezası istemiyle dava açıldı. Ancak savcı, çifte, meşru savunma ve zorunluluk halinin dikkate alınarak ceza verilmemesini istedi.

Kaynak: Mehmet KAYMAK / DHA 13 Ocak 2010
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/13460750.asp>

Hakkın Korunmasında İspat Yükü

İspat, bir olayın veya olgunun varlığı veya yokluğu hakkında hâkimin kanaat sahibi olmasına yönelik bir ikna faaliyetidir. Bir davada davacı, bir hakkın varlığını, davalı da böyle bir hakkın yokluğunu ileri sürmektedir. Dava, iddia ve savunma olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir. Davacı talebini çeşitli iddialara dayandırır. Davalı da bu iddialara karşı kendisini savunur. Bunu yaparken davalı da savunmasını çeşitli iddialara dayandırmaktadır. İddia ve savunmalardan oluşan davayı bir sonuca bağlamak zorunda bulunan hâkim, ya davayı kabul etmek suretiyle davacının haklılığına veya davayı reddetmek suretiyle davalının haklı olduğuna karar verecektir. Bunun için hâkimin, öncelikle birbirine karşıt iddialardan hangisinin doğru ve gerçeğe uygun olduğu konusunda bir kanaat sahibi olması gerekir. Bu ise, hâkime sunulan delillerle (kanıt / beyine) sağlanır. Deliller usul hukukunun konusunu oluştururlar. İspat ve deliller konusu 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 187 ve devamı hükümlerinde düzenlenmiştir.

Bir davada ortaya çıkan en önemli sorun, iddia ve savunma olarak ileri sürülen olguları kimin ispat edeceğidir. Türk Medeni Kanunu da bu önemli sorunu, ispat yükü denilen bir ilkeye bağlamıştır. TMK m.6’da düzenlenmiş olan bu ilkeye göre, “Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, taraflardan

her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.” Demek ki, bir davada davacı iddiasını dayandığı olguların varlığını, davalı da savunmasını dayandığı olguların varlığını ispat etmekle yükümlüdür.

✓ **İspat yükü** ilkesine göre; kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, bir davanın taraflarından her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.

TMK’nın 6. maddesinde hükme bağlanmış olan “taraflardan her birini”, “hakkını dayandığı olguların varlığını” ispatla yükümlü tutan ilkenin bazı istisnaları bulunmaktadır. Esasen TMK m.6, “kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça” kuralıyla bu istisnaların var olabileceklerini ortaya koymuştur. Böyle bir durumda, istisnalar lehine olan kimse, ispat yükünden kurtulmuş olacaktır. Bu sebeple, ispat yükü istisnâ hallerde ters çevrilmekte ve iddia edenin değil, karşı tarafın bu iddianın aksini ispat etmesi söz konusu olmaktadır. Bu istisnalar arasında aşağıda yer verilen hususlar dikkat çekicidir:

İspat yükünün kanun hükmü ile yer değiştirmesi: Bazı hâllerde ispat yükü, bir kanun hükmü ile değiştirilmiş olabilir. Haksız fiillerde, bazı koşulların

yanı sıra, haksız fiilde bulunan kimsenin kusurunun da ispat edilmesi zorunlu olduğu hâlde (TBK. m. 49), sözleşmelerde, edimin ifa edilmemesinde borçlu, kusursuz olduğunu ispat ile yükümlü tutulmuştur (TBK. 112). Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyeleri de kusursuz olduklarını ispatlamadıkça, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zararlardan sorumlu tutulmaktadırlar (TTK m.553/1).

- ✓ **Karine**, kanun tarafından mevcut ve belli olarak kabul edilen bir olaydan, bilinen bir olgudan, bilinmeyen bir olayın, bir olgunun varlığı hakkında sonuç çıkarılmasını ifade eder.
- ✓ Devlet memurları veya noterler, resmî makamlar tarafından tutulan sicillere (nüfus kütüğü, tapu sicili, evlenme sicili vb.) **resmî siciller** denir.
- ✓ Noterler veya yetkili makamlar tarafından düzenlenen, mahkeme ilamları, vakıf senedi, miras sözleşmesi vb. yazılı belgelere **resmî senetler** denir.

Karineler: Karine, kanun tarafından mevcut ve belli olarak kabul edilen bir olaydan, bir olgudan, bilinmeyen bir olayın, bir olgunun varlığı hakkında sonuç çıkarılmasını ifade eder. Lehine karine olan kişi de ispat yükünden kurtulmakta, sadece karineyi ileri sürmesi yeterli sayılmaktadır. TMK'nın 3. maddesinde düzenlenmiş olan, "... asıl olan iyiniyetin varlıdır" şeklindeki iyiniyet (subjektif iyiniyet) karinesi, TMK'nın 13. maddesindeki "*yaşının*

küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne (temyiz kudretine) sahiptir" hükmüyle getirilen ayırt etme gücü karinesi, TMK m.285'in düzenlediği "*Evlilik devam ederken veya evliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır*" şeklindeki babalık karinesi, bu yönde örnek olarak gösterilebilir. TMK'nın 7. maddesi "*Resmî belgelerle ispat*" kenar başlığı altında, "*Resmî sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığının ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça, herhangi bir şekle bağlı değildir*" hükmüne yer vermektedir. Bu durumda hakkın kaynağını teşkil eden olgu, resmî bir sicile (örneğin; nüfus siciline, tapu siciline) veya resmî bir senede (örneğin; tapu senedine, noter senedi) dayandırılıyorsa, bunların doğru olmadığının ispatı, karşı tarafa düşecektir. Ayrıca, TMK'nın 7. maddesinin ikinci fıkrasına göre, kanunda başka bir düzenleme bulunmuyorsa, bu ispat herhangi bir şekle de bağlı olmayacaktır. Bu maddedeki düzenleme de resmî sicil ve resmî senetler hakkında bir karineye işaret etmektedir. İddiasını resmî sicil ve resmî senetlere dayandıran taraf, karineden yararlandığı için iddiasını ispat zorunda kalmayacaktır.

İkrar: Taraflardan birinin iddiasının gerçek olduğunun karşı tarafça kabul edilmesi demek olan ikrar halinde de diğer tarafın ispat yükümlülüğü ortadan kalkar. Ancak TMK'nın boşanmada yargılama usulüne ilişkin 184. maddesinin 3. bendinde yer alan "tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz" şeklindeki hüküm ikrarın istisnasını teşkil eder.

Öğrenme Çıktısı

5 Hakkın korunmasının yollarını özetleyebilme

Araştır 4

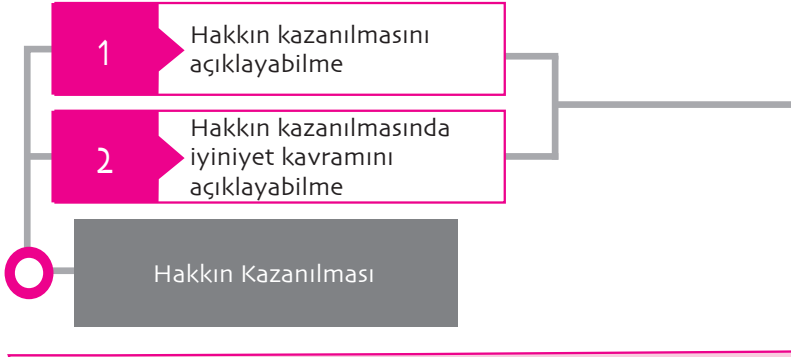
Def'i ve itiraz arasındaki farkları açıklayınız?

İlişkilendir

Hakların korunması ile ilgili olarak daha kapsamlı bilgi edinebilmek için, yararlı bir kaynak olarak Necip Bilge'nin "Hukuk Başlangıcı (35. Bası, Ankara 2017)" adlı kitabı inceleyiniz.

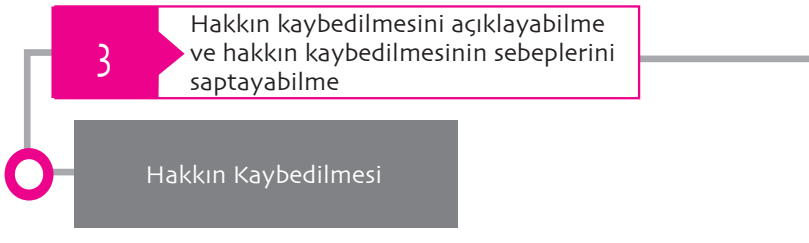
Anlat/Paylaş

"İspat yükünün ters çevrildiği hâller" ifadesinden ne anlıyorsunuz, açıklayınız.

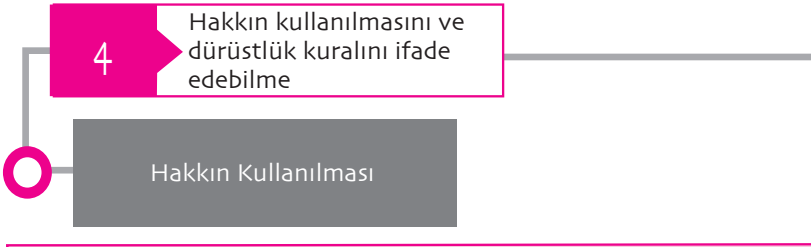

1 Bir hakkın bir kişiye bağlanmasına hakkın kazanılması adı verilir. Bu durumda kişi ile hak arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Bir hakkın kazanılmasına, başka bir ifade ile hakkın doğumuna yol açan olgular üç tanedir. Bunlar; hukuki olay, hukuki fiil ve hukuki işlemdir. Hukuk düzeninin kendilerine hukuki sonuçlar bağladığı olaylara hukuki olay denir. Hukukun kendisine hukuki sonuç bağladığı insan iradesi, hukuki fiil olarak adlandırılır. Hukuki işlem, bir veya birden fazla kişinin hukuki bir sonuca yöneltilmiş irade açıklamasıdır. Haklar, özellikle de malvarlığı hakları aslen kazanma ve devren kazanma olmak üzere iki şekilde kazanılır. Aslen kazanmada kişi, o zamana kadar hiç kimseye ait olmayan ve aslında daha önceden mevcut olmayan bir hakkı, kendi fiiliyle elde ederek o hakkın ilk sahibi olmaktadır. Hakların aslen kazanılmasının yolları; işgâl, ihraz, başkasına ait bir şeyi işleme, malların karışması ya da birleşmesi, başkasına ait bir eşyayı zamanaşımı ile kazanmadır. Devren kazanma, bir kişinin bir hakkı o zamana kadar sahibi olan kişiden elde etmesidir. Devren kazanmada, hakkı kazanana “halef” denilmektedir. Hak, bütün alacak (aktif) ve borçları (pasif) ile devrediliyorsa, “külli halefîyet”; sadece bir kısım haklar bir kimseden başka bir kimseye devir yoluyla geçiriliyorsa “cüz’î halefîyet” söz konusudur.

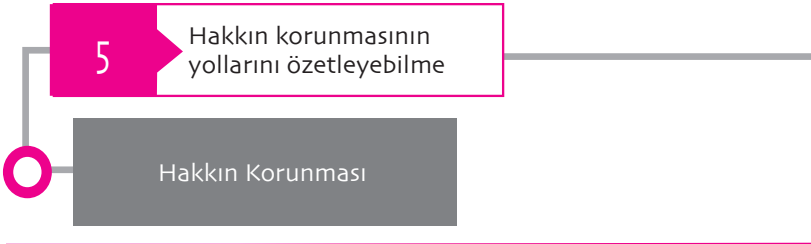
2 İyiniyet kavramı, bir hak kazanılırken hakkın kazanılmasına engel olan bir sebebin mevcudiyeti veya o hakkı kazanma için gerekli olan bir unsurun yokluğu hakkında gerekli özeni göstermesine rağmen kişide varolan, makûl görülebilen bir yanlış bilgi ya da bilgisizliği ifade eder. TMK m.3’te yer alan “Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır” şeklindeki hüküm, hakların doğumuna, hüküm ve sonuçlarına uygulanacak ana ilke olan “iyiniyet kuralı”nı düzenlemektedir. İyiniyetin unsurları şöyle sıralanabilir: Kişi hatalı (yanlış) bir bilgiye sahip veya bilgisiz olmalıdır, bu hatalı bilgi veya bilgisizlik kişinin kendi kusurundan ortaya çıkmış olmamalıdır, söz konusu hatalı (yanlış) bilgi veya bilgisizlik ya yalnız hakkın doğumu veya kazanılması anında bulunmalı ya da devamlı olarak mevcut olmalıdır. Sahibinin elinden isteğiyle çıkan bir taşınır malı devralan iyiniyetli üçüncü kişi o malın mülkiyetini kazanır. Sahibinin elinden isteği olmadan çıkan bir taşınır malın (örneğin çalınan, bir yerde unutulmuş eşyanın) iyiniyetli de olsa mülkiyeti kazanılmaz. Fakat iyiniyetli kişi sahibinin elinden rızası dışında çıkan bir malı açık arttırmadan, bu gibi mallar satan yerlerden veya pazardan almış ise kısmen korunmaktadır, yani o malın mülkiyetini kazanamamaktadır, ama malı iade etmeden önce malın sahibinden o mal için ödediği bedelin iade edilmesini isteyebilir. Sahibinin elinden isteği olmadan çıkan mal para veya hamiline yazılı senet ise, bunları iktisap eden (kazanana) iyiniyetli üçüncü kişi hak sahibi olur.

3 Hakkın kaybedilmesi, bir hakkın hak sahibinin elinden çıkması, o hakkın hak sahibinden ayrılmasıdır. Hak sahibinin, sahip olduğu bir hakkın hukuki işlem, hukuki fiil ya da hukuki olay sonucunda bir başka kişiye devredilmesiyle hakkın nisbi kaybı gerçekleşir (örneğin; satış sözleşmesinde satış ile; bağışlama sözleşmesinde bağışlama ile bazı haklar hakkı devredenden hakkı devralana geçmektedir). Bir hakkın kaybı sonucunda hak tamamen ortadan kalkıyorsa hakkın mutlak kaybı söz konusu olur. Hakkın mutlak kaybı da bir hukuki olay, hukuki fiil ya da hukuki işlem sonucu gerçekleşebilir (bir kimsenin sahip olduğu gazeteyi çöpe atmasıyla artık gazetenin sahibi olmaktan çıkması, ya da mirastan feragât sözleşmesiyle mirastan feragât eden bir kişinin, mirasçılık sıfatını, dolaşısıyla miras hakkını kaybetmesi vb.).

4 Hakın kullanılması, kişinin hukuk düzenince korunan menfaatleri (hakları) çerçevesinde, kendisine tanınan yetkilerinden faydalanmak üzere harekete geçmesidir. Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinin birinci fıkrası; “Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır” demektedir. Dürüstlük kuralları, normal, orta zekâlı, makûl, dürüst kişilerin, toplum içinde karşılıklı güvene, ahlâka ve dürüstlüğü dayalı davranışları sonucunda ortaya çıkan ve toplumun ihtiyaçlarıyla iş hayatının gereklerine uygun olduğu ölçüde herkesçe benimsenen kurallardır. Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz” şeklindeki düzenleme, hakkın kötüye kullanılmasına işaret eder. Buna göre bir hak, sahibi tarafından iyi kullanıldığı takdirde hukuk düzenince korunmaya layıktır, aksi takdirde hukuk düzeninin korumasından yararlanamaz.

5 Günümüzde modern hukuk sistemlerinde hakların devlet eliyle korunması ilkesi benimsenmiş olup, hak sahibi hakkını devletin yargı organları önünde dava açarak ve bu organların zorlamasıyla elde edebilmektedir. Kanun ancak çok istisnâ hallerde kişinin kendi hakkını doğrudan doğruya korumasına müsaade etmiştir. Bir kişinin sahip olduğu talep hakkı, bir kişinin hakkını elde etmek veya hakkına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla, sözlü ya da yazılı olarak karşı tarafa yönelttiği isteme yetkisidir. Dava hakkı, talep hakkını devletin tarafsız ve bağımsız yargı organları (mahkemeler) önünde ileri sürme ve onlar aracılığı ile yerine getirilmesini isteme yetkisidir. Bir kişinin, hakkının korunması ya da elde edilmesi, bir uyuşmazlığın halli veya önlenmesi yahut bir kişiye karşı hukuki bir etkinin sağlanması için mahkeme yoluyla devletin harekete geçmesinin istenmesine dava denir. Dava sırasında taraflardan biri (davalı), diğer tarafın istemini kabul ederse, kural olarak dava sona erer. Savunma ile davalı iddia edilen olgulara karşılık vermektedir. İnkâr, davalı tarafından, davacının dayandığı olguların, olayların mevcut olmadığının iddia edilmesidir. İtirazda davalı, davacının ileri sürdüğü olgulara karşı başka olaylar, olgular belirterek, davacının iddia ettiği hakka sahip olmadığını iddia etmektedir. Def’i, davalının, davacının ileri sürdüğü olay ve dava konusunu kabul etmekle birlikte, kendi edimini yerine getirmekten çekinmesini haklı gösterecek karşı sebepleri ileri sürmesidir. Cebrî icra, borçlarını ödemeyen borçluların, devlet gücü ile borçlarını ödemeye zorlanmalarıdır. Kanun çok istisnâ durumlarda, kişinin hakkını bizzat kendisinin korumasına izin vermektedir. Bu istisnâ hâller; haklı savunma (meşru savunma / meşru müdafaa), zaruret (ıztırar) hâli ve kuvvet kullanma (ihkak-ı hak) olarak belirtilmektedir.

1 “Bir kısım tek taraflı hukuki işlemler belli bir muhataba yöneltilmektedir.”

Yukarıdaki ifadeye göre aşağıdakilerden hangisi bu tür bir hukuki işlem **değildir**?

- A. Evlilik dışı doğan çocuğun tanınması
- B. Bir sözleşmeden dönülmesi
- C. Bir vekilin azledilmesi
- D. Önalım hakkının kullanılması
- E. Gerialım hakkının kullanılması

2 Hakkın kazanılmasına (doğumuna) yol açan olgular ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- A. Hakkın kazanılmasına (doğumuna) yol açan olgular; “hukuki olay”, “hukuki fiil” ve “hukuki işlemler” olmak üzere üç tanedir.
- B. Geniş anlamda hukuki olay, kanun koyucunun kişi iradesi sonucu olup olmadığına bakmaksızın hüküm ve sonuç bağladığı olaylardır.
- C. Hukuki fiil, hukukun kendisine hukuki sonuç bağladığı insan iradesini (insan davranışlarını) ifade eder.
- D. Hukukun, kişinin davranışına onun iradesine uygun sonucu bağlaması halinde hukuki işlem ortaya çıkar.
- E. Her hukuki işlemde, irade açıklaması ve duygu açıklaması olmak üzere üzere iki unsur bulunur.

3 Aşağıdakilerden hangisi, hakların aslen kazanılması yollarından **değildir**?

- A. Başkasına ait bir eşyayı zamanaşımı ile kazanma
- B. Sahipsiz bir taşınmaz üzerinde aslen mülkiyet hakkının kazanılmasını sağlayan “işgal”
- C. Sahipli taşınurlar üzerinde bu yolla mülkiyet hakkının kazanılmasına imkan veren “ihraz”
- D. Başkasına ait bir şeyi işleme
- E. Malların karışması ya da birleşmesi

4 TMK m.3'te yer alan “Kanunun iyiniyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır...” şeklindeki hüküm, hakların doğumuna, hüküm ve sonuçlarına uygulanacak ana ilke olan iyiniyet kuralını düzenlemektedir.

Yukarıdaki bilgi doğrultusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi **söylenemez**?

- A. TMK m.3, özel hüküm niteliğindedir.
- B. Esasen iyiniyet kavramı, bir olayı bilmek veya bilmemek şeklindeki sübjektif bir esasa dayanır.
- C. TMK m.3, kişilerin bir hakkı kazanırken dürüst ve namuslu bir şekilde hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır.
- D. TMK. m.3'de iyiniyet, bir karine niteliği kazanmıştır.
- E. TMK m.3'de, herkesin iyiniyetli olduğu kanun tarafından farz ve kabul edilmiştir.

5 Bir taşınır malı kaç yıl süre ile davasız ve aralıksız iyiniyetle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kişi, zamanaşımı yoluyla bu sürenin sonunda o taşınır malın maliki olur?

- A. 1
- B. 2
- C. 3
- D. 5
- E. 10

6 Aşağıdakilerden hangisi, hakkın mutlak kaybının söz konusu olduğu hallerden **değildir**?

- A. Satış sözleşmesinde satıcının malı satması
- B. Bir kimsenin gazetesini çöpe atması
- C. Bir kimsenin evinin yanarak kül olması
- D. Bir kimsenin arazisinin kamulaştırılması
- E. Mirasbırakanı öldüren mirasçının mirasçılık hakkını kaybetmesi

7 Dürüstlük kuralları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- A. Türk Medeni Kanununun 2. maddesinde bahsi geçen dürüstlük kuralları hukuki ilişkilerin içeriğini düzenlemektedir.
- B. Dürüstlük kuralları, belirli bir makam tarafından konulmuş yazılı kurallardır.
- C. Dürüstlük kuralları, kişiler dışında oluşmuş ve onlara zorla kabul ettirilmiş kurallardır.
- D. Dürüstlük kurallarını hakim önüne gelen uyuşmazlıkta tarafların bir talebi olmasa da kendiliğinden uygulamakla yükümlüdür.
- E. Dürüstlük kuralları, normal, orta zekalı, makul, dürüst kişilerin, toplum içinde karşılıklı güvene, ahlaka ve dürüstlüğü dayalı davranışları sonucunda ortaya çıkan ve toplumun ihtiyaçlarıyla iş hayatının gereklerine uygun olduğu ölçüde herkesçe benimsenen kurallardır.

8 Bir kişinin kendisine veya malına yönelik bir saldırı söz konusu olduğunda belirli şartlar altında kuvvet kullanarak bu saldırıyı uzaklaştırma hakkına sahip olmasına ne denir?

- A. İztırar
- B. İhkakı hak
- C. Cebri icra
- D. Meşru müdafaa
- E. Def'i

9 Hakkın korunması için açılacak davalarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

- A. Eda davası ile mahkemeden, davalının, bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep edilmektedir.
- B. Tespit davası ile mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilmektedir.
- C. Eda davası ile mülkiyet hakkına bağlı olarak bir malın iadesi talep edilirse ifa davası söz konusu olur.
- D. İnşai dava ile mahkemeden, yeni bir hukuki durum yaratılması veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edilebilmektedir.
- E. Tespit davası açanın, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar dışında, bu davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararı bulunması gereğini de Kanun aramaktadır.

10 Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinin ikinci fıkrasında, "Bir hakkın açıkça kötüye kullanılması hukuk düzeni korumaz" şeklindeki düzenleme yer alır.

Yukarıdaki ifade doğrultusunda, "hakkın kötüye kullanılması" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

- A. Hakkın kötüye kullanılmasından bahsedebilmek için, hukuk düzeni tarafından tanınmış bir hakkın varlığı gerekir.
- B. Hakkın açıkça dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılması gerekir.
- C. Hakkın dürüstlük kuralına aykırı kullanılmasından başkalarının zarar görmüş ya da zarar görme tehlikesiyle karşılaşmış olmaları gerekir.
- D. Bir hakkın kullanılmasının başkalarının menfaatlerini zarara uğratmış olması her zaman hakkın kötüye kullanılması teşkil eder.
- E. Sırf başkasına zarar vermek amacıyla hareket edilmesi ve yaratılmış olan güvene aykırı hareket edilmesi, hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin olay örnekleridir.

1. A

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kazanılması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

2. E

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kazanılması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

3. C

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kazanılması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

4. A

Yanıtınız yanlış ise “İyiniyet Kavramı” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

5. D

Yanıtınız yanlış ise “İyiniyetin Sonuçları” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

6. A

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kaybedilmesi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

7. B

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kullanılması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

8. D

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Korunması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

9. C

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Korunması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

10. D

Yanıtınız yanlış ise “Hakkın Kullanılması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

6

Araştır Yanıt Anahtarı

Araştır 1

Türk Medeni Kanunu’na göre, bir hakkın doğumuna veya kazanılmasına engel olan fiili veya hukuki bir unsur makûl bir özür kabul edilecek bir nedene dayanarak bilmeyen veya bilmesi mümkün olmayan kişi “iyiniyetli” sayılırken bu tür bir engeli bilen veya bilmesi gereken kişi “kötüniyetli (suiniyetli)” sayılır.

Araştır 2

Bir hak sahibi, sahip olduğu bir hakkı bir başka kişiye devretmekle sahip olduğu hakkı kaybetmiş olur. Bu hakkın nisbi kaybını teşkil eder. Hakların devren kazanılmasına yol açan bir hukuki işlem (örneğin; satış sözleşmesinde satış ile; bağışlama sözleşmesinde bağışlama ile) veya hukuki olay (örneğin; bir kişinin ölümü ile mirasın mirasçılara geçmesi), eski sahibi bakımından hakkın kaybedilmesi sonucunu doğururlar.

Araştır 3

Ahde vefa ilkesinin uygulanması bazen dürüstlük kurallarına aykırı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Özellikle sözleşme yapılırken önceden öngörülemediği için sözleşmede hükme bağlanmamış olan olağanüstü bir halin sonradan ortaya çıkması halinde, sözleşmenin aynı şartlarla yerine getirilmesi borçlunun ciddi şekilde zarar görmesine hatta mahfına yol açacağından, sözleşmedeki mevcut hükümlere göre ifanın istenmesi dürüstlük kurallarına uygun olmaz. Böyle bir durumda hakim borçlunun talebi üzerine sözleşmeyi yeni durum ve şartlara uygun olarak değiştirmeli, sözleşmeden dönülmesine imkân tanımalı ya da dürüstlük kurallarının gerektirdiği hâllerde ileriye etkili sonuçlar doğuracak şekilde sözleşmenin feshine karar vermelidir. Doktrinde bu durum “emprevizyon teorisi (öngöremezlik teorisi)” olarak adlandırılır.

Araştır 4

Savunmada davalının ileri sürebileceği itiraz ile def’i arasında farklar şöyledir: 1) İtirazdan farklı olarak def’ide hak mevcut olmakla birlikte bazı haklı sebepler dolayısıyla hak artık dava yoluyla hiç veya geçici olarak elde edilemez hale gelmektedir (alacağın zamanaşımına uğramasında olduğu gibi). 2) Usul hukukuna göre itiraz söz konusu olduğunda hâkimin itirazı resen dikkate alması gerekirken, def’iyi hâkim resen dikkate alamaz, davalı ancak def’inin varlığını ileri sürerse hakim dikkate alır.

Kaynakça

- Adal, Erhan: **Hukukun Temel İlkeleri**, 12. Bası, İstanbul 2012.
- Akı, Erol: **Hukukun Temel Kavramları**, 9. Bası, İzmir 2010.
- Akıntürk, Turgut / Karaman, Derya Ateş: **Medeni Hukuk**, 24. Bası, İstanbul 2018.
- Akyol, Şener: **Medeni Hukuka Giriş**, 2. Bası, İstanbul 2006.
- Anayurt, Ömer: **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**, 17. Bası, Ankara 2017.
- Antalya, O. Gökhan: **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu**, 4. Bası, İstanbul 2017.
- Aral, Vecdi: **Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine**, İstanbul 2012.
- Aslan, İ. Yılmaz / Şenyüz, Doğan / Kortunay, Ayhan / Deliveli, Ömür: **Hukuka Giriş**, 11. Bası, Bursa 2018.
- Ayan, Mehmet: **Medeni Hukuka Giriş**, 12. Bası, Konya 2016.
- Aybay, Aydın / Aybay, Rona: **Hukuka Giriş**, 12. Bası, İstanbul 2017.
- Aydın, Nurullah: **Hukuka Giriş**, 2. Bası, Ankara 2009.
- Aydın, Ufuk: **Temel Hukuk Dersleri**, 7. Bası, Eskişehir 2016.
- Battal, Ahmet: **Hukukun Temel Kavramları**, 9. Bası, Ankara 2015.
- Bilge, Necip: **Hukuk Başlangıcı**, 35. Bası, Ankara 2017.
- Bilgili, Fatih / Demirkapı, Ertan: **Hukukun Temel Kavramları**, 14. Bası, Bursa 2017.
- Bozkurt, Enver: **Hukukun Temel Kavramları**, 12. Bası, Ankara 2017.
- Buz, Vedat: **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, 1. Bası, Ankara 2005.
- Demirbaş, Harun: **Yenilik Doğuran Haklar**, 1. Bası, İstanbul 2007.
- Erman, Hasan: **Medeni Hukuk Dersleri**, 6. Bası, İstanbul 2016.
- Gemalmaz, H. Burak: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, 1. Bası, İstanbul 2009.
- Gözler, Kemal: **Anayasa Hukukuna Giriş**, 26. Bası, Bursa 2017.
- Gözler, Kemal: **Genel Hukuk Bilgisi**, 17. Bası, Bursa 2017.
- Gözler, Kemal: **Hukuka Giriş**, 14. Bası, Bursa 2017.
- Gözler, Kemal: **Hukukun Temel Kavramları**, 15. Bası, Bursa 2017.
- Gözübüyük, A. Şeref: **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**, 39. Bası, Ankara, 2017.
- Gözübüyük, Şeref: **Yönetim Hukuku**, 34. Bası, Ankara 2016.
- Gözübüyük, Şeref: **Yönetişel Yargı**, 36. Bası, Ankara 2017.
- Güriz, Adnan: **Hukuk Başlangıcı**, 18. Bası, Ankara 2017.
- Hatemi, Hüseyin: **Medeni Hukuka Giriş**, 8. Bası, İstanbul 2017.
- Helvacı, Serap / Erlüle, Fulya: **Medeni Hukuk**, 5. Bası, İstanbul 2018.
- Ildır, Gülgün: **Hukuka Giriş**, 3. Bası, Bursa 2008.
- İnan, Ali Naim: **Medeni Hukuk**, 3. Bası, Ankara 2014.
- Kaboğlu, İbrahim Ö.: **Anayasal Sosyal Haklar**, 1. Bası, İstanbul 2012.
- Kayıhan, Şaban: **Hukukun Temel Kavramları**, 7. Bası, Ankara 2017.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Medeni Hukuk**, 6. Bası, Ankara 2017.
- Keyman, Selahattin: **Hukuka Giriş**, 5. Bası, Ankara 2012.
- Özel, Çağlar / Cansel, Erol: **Hukuk Başlangıcı**, 6. Bası, Ankara 2015.
- Özekes, Muhammet: **Temel Hukuk Bilgisi**, 11. Bası, Ankara 2016.
- Öztan, Bilge: **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, 42. Bası, Ankara 2017.
- Oğuzman, M. Kemal / Barlas, Nami: **Medeni Hukuk**, 23. Bası, İstanbul 2017.
- Palamut, Mehmet E.: **Medeni Hukuk**, 1. Bası, İstanbul 2004.
- Pulaşlı, Hasan / Korkut, Ömer: **Temel Hukuk**, 16. Bası, Ankara 2016.
- Reisoğlu, Safa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. Bası, İstanbul 2014.
- Sarı, H. Gürbüz: **Malvarlığı Haklarının Korunması**, 1. Bası, İstanbul 2006.

Serozan, Rona: **Medeni Hukuk Genel Bölüm/ Kişiler Hukuku**, 7. Bası, İstanbul 2017.

Sümer, Haluk Hadi / Ulukapı, Ömer: **Temel Hukuk Bilgisi**, 9. Bası, Konya 2015.

Toroslu, Nevzat: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 24. Bası, Ankara 2018.

Toroslu, Nevzat: **Ceza Hukuku Özel Kısım**, 9. Bası, Ankara 2018.

Üçok, Coşkun / Mumcu, Ahmet / Bozkurt, Gülnihal: **Türk Hukuk Tarihi**, 19. Bası, Ankara 2017.

Yılmaz, Ejder: **Hukuk Sözlüğü**, Ankara 2016.

Zevkliler, Aydın / Havutçu, Ayşe / Gürpınar, Damla: **Medeni Hukuk**, 9. Bası, Ankara 2015.

Zevkliler, Aydın: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. Bası, Ankara 2001.

■ İnternet Kaynakları

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/13460750.asp>

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/02/15/599824.asp>

